

Göteborgs Universitet

Statsvetenskapliga Institutionen

Motstånd i skogen

En motiv- och maktanalys av civila olydnadsaktioner i svensk skogspolitik

Kandidatuppsats i Statsvetenskap/Miljöpolitik

VT 2011

David Kihlberg

Handledare: Gunnar Falkemark

Antal ord: 9995

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Abstract

Civil olydnad är en kontroversiell strategi för politisk påverkan. Men vilket inflytande har aktionerna? I studien jämförs sex fall i Sverige där miljöorganisationen Greenpeace har använt sig av civil olydnad för att förmå länsstyrelsen att bilda reservat av avverkningshotade skogar.

I de tre fallen *Raneboskogen* i Västra Götaland, *Snöberget* i Norrbotten och *Njakaffjäll* i Västerbotten har länsstyrelsen avbrutit avverkningarna i nära samband med Greenpeace aktioner och bildat reservat. I de tre fallen *Bråtaskogen* i Västra Götaland, *Pakkojåkkå* i Norrbotten och *Arvliden* i Västerbotten har däremot avverkningarna slutförts efter att aktivisterna har gripits.

I studien genomförs en motivanalys och en maktanalys för att klarlägga om och hur länsstyrelsens beslut att bilda eller inte bilda reservat har påverkats av Greenpeace aktioner. Jag visar dock att det är svårt att dra en tydlig gräns mellan lyckade och misslyckade civila olydnadsaktioner.

Motivanalysen visar att det på länsstyrelsen finns olika intressen mellan olika hierarkiska nivåer och mellan olika tjänstemän, och jag lägger fram ett förslag till kategorisering av tre idealtyper av tjänstemän; *naturvännen*, *byråkraten* och *medlaren*.

Maktanalysen utgår från Steven Lukes tredimensionella maktteori, och visar hur Greenpeace använder maktens alla tre ansikten för att påverka både länsstyrelsens beslut i det enskilda fallet, men också skogspolitiken på nationellt plan. Det senare visar sig vara Greenpeace huvudsakliga motiv med aktionerna. Jag sätter också maktanalysen i relation till tidigare forskning om miljöorganisationers möjligheter att påverka svensk miljöpolitik, och visar att den forskningen misslyckats med att visa hur en organisation som Greenpeace kan påverka politiken, inte genom att söka tillträde till befintliga beslutsprocesser, utan genom att *skapa nya* beslutsprocesser med hjälp av den civila olydnaden.

Ett stort tack till mina informanter på länsstyrelserna i Norrbotten, Västerbotten och Västra Götaland samt på Greenpeace. Tack också till min handledare Gunnar Falkemark för inspiration när det har gått trögt, och inte minst till ”Grupp 4” som har varit ett enormt stöd från idé till examination.

Nyckelord: Civil olydnad, aktivism, skog, reservat, Greenpeace, länsstyrelsen, makt, motiv, beslut.

”Flera inventeringar hade visat att skogen i Ranebo var skyddsvärd. Ändå hade markägaren fått tillstånd att avverka skogen. De lagliga protesterna som kom från miljörörelsen räckte inte för att myndigheterna skulle inse sitt misstag och dra tillbaka avverkningstillståndet. Till slut ansåg miljöaktivisterna att de var tvungna att använda sig av civil olydnad för att stoppa avverkningen. Två dagar efter att de två fältbiologerna hade kedjat sig fast vid en skogsmaskin så omvandlade länsstyrelsen skogsområdet till ett naturreservat. Myndigheterna gav alltså aktivisterna rätt. Skogen var skyddsvärd och det ursprungliga beslutet var fel. Ändå har de nu dömts till böter av Högsta domstolen.”

- Jonas Ringqvist, riksdagsledamot (v), i skriftlig fråga till Miljöminister Kjell Larsson (s) angående avverkning av skyddsvärd skog 2000-07-11

Innehåll

Abstract.....	2
Innehåll.....	4
1. Bakgrund.....	5
2. Syfte och frågeställningar.....	6
3. Metod och material.....	6
3.1 Val av fall och avgränsningar.....	8
3.2 Intervjuer.....	10
3.3 Övrigt material.....	10
3.4 Kritisk granskning av metoden.....	10
4. Teori och tidigare forskning.....	12
5. Resultat och analys.....	14
5.1 Raneboskogen, Västra Götaland.....	14
5.2 Bråtaskogen, Västra Götaland.....	17
5.3 Snöberget, Norrbotten.....	20
5.4 Pakkojåkkå, Norrbotten.....	22
5.5 Njakafjäll, Västerbotten.....	24
5.6 Arvliden, Västerbotten.....	26
6. Diskussion.....	28
7. Slutsatser.....	32
Källförteckning.....	34
Litteratur.....	34
Intervjuer.....	35
Offentligt tryck.....	35
Tidningsartiklar och övrig media.....	37
Pressmeddelanden.....	39
Internet.....	40
Bilagor.....	41
Intervjuguide.....	41
Intervjuer med länsstyrelsens tjänstemän.....	41
Intervjuer med Greenpeace kampanjledare.....	42

1. Bakgrund

Citatet på s. 3 hänvisar till en aktion i Raneboskogen utanför Göteborg 1998 där miljöaktivister försökte blockera en skogsavverkning. Aktivisterna ansåg att skogen hade mycket höga naturvärden, och medan de stoppade avverkningen beslutade länsstyrelsen att bilda naturreservat. Att använda civil olydnad för att påverka politiken är en gammal taktik, som genom kända förespråkare som David Henry Thoreau, Mahatma Gandhi och John Rawls rönt uppmärksamhet också inom den akademiska världen. Rawls definierar civil olydnad som *”en offentlig, fredlig, samvetsgrundad men ändå politisk handling som strider mot lagen, vanligtvis utförd i syfte att åstadkomma en förändring av lagen eller regeringens politik”*¹.

Trädskramning, att med sina kroppar förhindra skogsavverkning, blev som begrepp känt genom en aktion av den indiska Chipko-rörelsen 1974, och fick sitt genomslag i Sverige vid en stor aktion i Bohuslän 1987-88 då hundratals miljöaktivister försökte stoppa byggandet av en motorväg genom att blockera avverkningen av den skog som skulle ge plats för vägbygget². Aktivisterna i Bohuslän misslyckades den gången, men sedan dess har många liknande aktioner ägt rum i Sverige. Mest framträdande aktör har Greenpeace varit; en radikal internationell miljöorganisation som har gjort sig känd för uppmärksammade aktioner i miljöns namn. I Sverige har Greenpeace ofta försökt stoppa avverkningen av skogar genom att inventera skogar, presentera rapporter om höga naturvärden och påverka berörda myndigheter. Men flera gånger har de också i en sista ansträngning kedjat fast sig i skogsmaskinerna för att stoppa den annalkande avverkningen, samtidigt som man i media har kritiserat länsstyrelserna och regeringen för att inte skydda skogen. Ibland slutar det med rättegångar och fullbordad avverkning, men ibland bildas reservat i samband med miljöaktivisternas aktioner. Frågan är vilken effekt de civila olydnadsaktionerna har haft på besluten, och varför reservat bildas i vissa fall, men inte i andra. Det är föremål för den här studien.

1 Rawls 1971 s. 346

2 Deike 1989 s. 21

2. Syfte och frågeställningar

Civil olydnad är per definition olaglig. Trots det förefaller det som att länsstyrelserna, som i Raneboskogen, ibland ger vika för den typen av påtryckningar. Ofta i enlighet med rådande opinion men samtidigt i motsats till demokratins principer om majoritetsstyre och legitima beslut. Analyserna av på vilket sätt civil olydnad konkret påverkar myndigheters beslut tycks lysa med sin frånvaro i litteraturen om sociala rörelser och aktivism. Den forskning som finns på området fokuserar främst på aktivisternas strategier samt på utfallet efter aktionen, utan att lägga vikt vid de myndighetsföreträdare som utsätts för aktionerna³; något som jag hoppas kunna bidra med.

Syftet med denna studie är alltså att försöka klarlägga vilken effekt denna typ av aktioner har; hur länsstyrelserna motiverar och grundar sina beslut samt vad i aktivisternas agerande som spelar in. Jag söker svaren hos länsstyrelsens tjänstemän och i aktivisternas kampanjer för att finna vad i den relationen som leder till vilka beslut. Jag har därför två nära sammanflätade frågeställningar:

- I) På vilka grunder och med vilka motiv fattar länsstyrelsen beslut om att bilda/inte bilda reservat i samband med protester i form av civil olydnad?
- II) Vad i miljöaktivisternas påverkan är avgörande för länsstyrelsens beslut om att bilda/inte bilda reservat i samband med protester i form av civil olydnad?

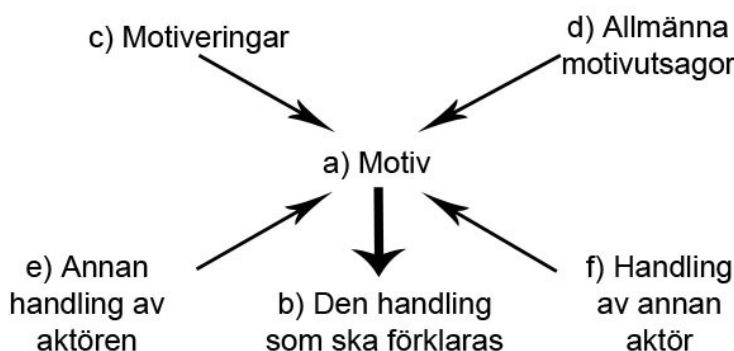
3. Metod och material

För att besvara mina frågeställningar genomför jag en kvalitativ fåfallsstudie där jag studerar sex fall av trädskramning i Sverige. Jag gör en översiktlig processpåring och placerar länsstyrelsens beslut i en kontext, för att sedan gå på djupet och genomför en motiv- och maktanalys med fokus på den berörda länsstyrelsens agerande och Greenpeace strategier. Med motivanalys åsyftar jag här beslutens rationalitet i ljuset av den civila olydnadsaktionen snarare än långsiktigt strategiska motiv, en motivanalys som Esaiasson et al beskriver som en rationalistisk analys⁴. Maktanalysen beskriver jag närmare nedan under teori.

3 Se exempelvis Roberts & Garton Ash 2009; Rucht 1991; Sharp 1973. Denna vetenskapliga lucka bekräftas också av Stellan Vinthagen, doktor i freds- och utvecklingsstudier vid Göteborgs Universitet, som har forskat mycket på just civil olydnad (muntligen 2011-03-24).

4 Esaiasson et al 2009 s. 328

Skillnaden mellan motiv och motivering kan ibland vara hårfin, i andra fall betydande. Motiveringen är det öppet uttalade syftet med en handling, medan motivet är det egentliga syftet som inte alltid är uttalat. Motivanalysen som forskningsredskap beskrivs av Axel Hadenius i *Att belägga motiv*⁵. Han menar att motiv beläggs med resonemang och förnuft snarare än de kvantifierbara kriterier som kännetecknar många andra forskningsmetoder⁶. Detta ställer alltså krav på mig att föra ett logiskt och väl underbyggt resonemang kring mitt material.

Figur 1. Motivanalys. Baserad på Hadenius 1984 s. 157.

Smala pilar: inferens. Tjock pil: orsakssamband.

Jag kommer att strukturera studien utifrån en modell där Hadenius visar hur motivanalysen går till (figur 1). För att belägga länsstyrelsens motiv (a) som ligger bakom beslutet (b) att bilda/inte bilda reservat i mina studerade fall finns det flera faktorer att studera.

Först studerar jag länsstyrelsens egna motiveringar (c), som jag får från offentligt material de själva publicerat, exempelvis beslutsdokument, samt uttalade motiveringar i informantintervjuer jag genomför med tjänstemän som var delaktiga i de studerade fallen. Allmänna motivutsagor (d) är mer generella uttalanden om länsstyrelsens uppgifter och motiv som kan appliceras på mina fall, exempelvis uppdragsbeskrivningar. Här är miljöaktivisternas upplevelser av länsstyrelsens motiv också av värde.

Baserat på ett antagande att aktörer är rationella⁷ menar Hadenius att det är rimligt att anta att en aktör har liknande motiv också i andra fall (e), samt att ett kollektiv av jämförbara aktörer likaså har motsvarande motiv i liknande fall (f)⁸. I min studie har jag valt att jämföra sex fall fördelade på tre

5 Hadenius 1984

6 Ibid. s. 149

7 Jfr Rational Choice Theory, exempelvis i Falkemark 1999

8 Hadenius 1984 ss. 154-157

länsstyrelser. Jag har alltså två fall att jämföra för vardera aktör, och tre aktörers handlingar att jämföra med varandra.

Motiven kan förväntas finnas på två nivåer; hos länsstyrelsen som myndighet och hos tjänstemannen som individ⁹. Det måste jag vara uppmärksam på, samt fundera på vilken betydelse den enskilde tjänstemannens motiv, i det fall dessa skiljer sig från myndighetens, kan påverka utfallet.

3.1 Val av fall och avgränsningar

Jag kommer att jämföra sex fall där en skog anmälts för avverkning, vilken miljörelsen ansett bör skyddas. Fallen utgör samtliga fall där Greenpeace i Sverige har ockuperat skogar och blockerat avverkningen. Dessa sex fall utgör alltså ett *totalurval*, givet att min population är fall i Sverige där skog har anmälts för avverkning, och där Greenpeace med blockader har försökt stoppa avverkningen och pressa berörd länsstyrelse att bilda naturreservat. Greenpeace är den miljöorganisation i Sverige som mest förknippas med den här typen av aktioner, och vilkas aktioner generellt är uppmärksammade och väldokumenterade, varför jag väljer att begränsa mig till fall de varit inblandade i.

Jag har valt bort alla de fall där skyddsvärd skog avverkas utan motreaktioner i form av civil olydnad, liksom fall där avverkningen har stoppats på ett tidigare plan. Detta för att kunna fokusera på just den civila olydnaden som påverkansinstrument. Utifrån dessa sex fallstudier kommer jag försöka finna gemensamma förklaringsfaktorer som kan hjälpa mig att svara på mina frågeställningar samt peka på mer generella mönster som skulle kunna ligga till grund för vidare undersökningar.

Sökandet efter motiv kommer att ske till stor del förutsättningslöst¹⁰ då studien har teoriutvecklande ambitioner och jag inte vill missa förklaringar genom att i förväg definiera tänkbara motiv. Med teoriutvecklande menar jag att den forskning som finns kring sociala rörelser, politisk påverkan, makt och civil olydnad inte tar upp hur den som utsätts för aktionerna resonerar¹¹. Jag kommer att ta avstamp i teorier om makt och tillträde till beslutsprocesser¹², men förhålla mig självständigt till dem.

I tre av fallen förefaller Greenpeace ha lyckats, då avverkningen har avbrutits och länsstyrelsen har bildat naturreservat i nära samband med aktionerna. Dessa är *Raneboskogen* i Västra Götaland (1998), *Snöberget* i Norrbotten (2003) och *Njakaffäll* i Västerbotten (1997). I tre av fallen har däremot

⁹ Uhrwing 2001 s. 68

¹⁰ Se Esaiasson et al 2009 s. 330

¹¹ Se not 3

¹² Se vidare under teori

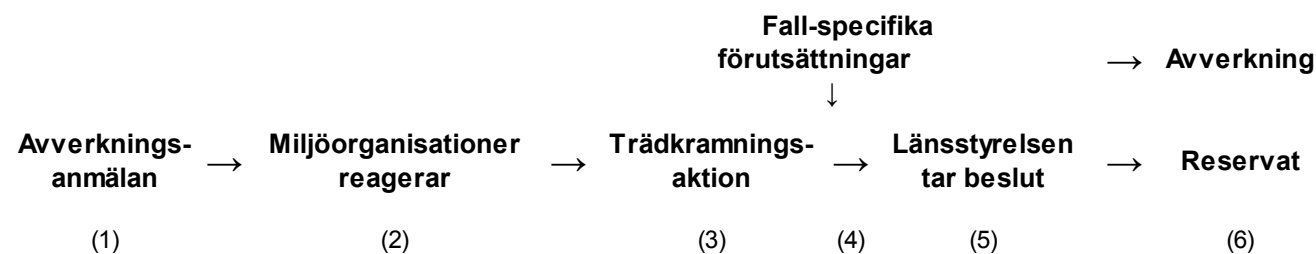
avverkningarna slutförts efter att aktivisterna avlägsnats, vilket jag tolkar som ett misslyckande. Dessa är *Bråtaskogen* i Västra Götaland (2002), *Pakkojåkkå* i Norrbotten (2004) och *Arvliden* i Västerbotten (1998). Se figur 2. Dock kommer jag att i studien problematisera uppdelningen av lyckade och misslyckade fall.

De sex fallen är alltså fördelade på tre län, där vardera ett lyckat (i bemärkelsen att reservat har bildats) och ett misslyckat (i bemärkelsen att avverkningen har fullbordats) utspelat sig i respektive län. Jag kan tack vare denna lyckosamma fördelning kontrollera för unika förutsättningar i varje län då jämförelsen av en, från aktivisternas horisont, till synes lyckad och en misslyckad aktion upprepas i tre kontexter relativt nära varandra i tid.

Trots att jag genomför en kvalitativ fåfallstudie av endast sex fall blir generaliserbarheten av mina resultat tämligen god, då det också är ett totalurval givet min snäva population, och jag har möjligheten att jämföra tre par av fall med olika utfall i varsitt län. Jag hoppas därigenom på att kunna peka på förklaringar och motiv som kan appliceras på andra fall som liknar dessa till sin karaktär. Jag vill genom att välja relativt få fall kunna tränga på djupet i mitt sökande efter motiv och gemensamma nämnare, och hoppas kunna förklara länsstyrelsernas agerande bortom ytliga motiveringar. Med teoriutvecklande ambitioner hoppas jag kunna peka på nyckelförklaringar till varför miljöaktivisternas aktioner förefaller lyckas i vissa fall men inte i andra, vilket sedan kan testas i större skala. Värde av att kunna genomföra kvalitativa detaljstudier ser jag därför som större än nackdelen med att inte istället göra en ytligare granskning av fler fall i en vidare kontext, då jag i det fallet hade kunnat overse viktiga förklaringsfaktorer bortom de uppenbara, och dra felaktiga slutsatser.

Figur 2. Karta över fallstudierna

Figur 3. Den kronologiska kedjan

Figur 3 illustrerar de studerade fallen i en kronologisk kedja, som också kan tolkas som en kausal kedja då varje steg är en förutsättning för nästa. Min studie kommer främst att fokusera på punkt fem, och vad i punkt tre och fyra som kan förklara punkt fem. För att förstå måste jag dock översiktligt beskriva hela processen från ett till sex.

3.2 Intervjuer

Jag kommer att genomföra informantintervjuer med nyckelpersoner i de olika fallen för att kunna spåra motiv och förklaringar till utfallen, med fokus på tjänstemän vid länsstyrelsen. Dessa väljs strategiskt genom att jag försöker identifiera de personer med störst kunskaper om och personliga erfarenheter från respektive fall; en till två informanter per fall. På Greenpeace kommer jag att intervjuar två av deras kampanjledare, som tillsammans har varit inblandade i samtliga sex fall.

En lista över informanterna finns i källförteckningen. I uppsatsen kommer jag inte skriva ut namn utan benämna informanterna från länsstyrelsen som LS1, LS2 etc, och från Greenpeace som GP1, GP2.

3.3 Övrigt material

För att kunna belägga den information jag får från informanterna, samt genomföra motivanalysen enligt Hadenius modell, krävs att jag har ett omfattande källmaterial. Jag använder därför länsstyrelsernas beslut och beslutsunderlag, medierapportering i främst lokalpress, Greenpeace och andra inblandade organisationers hemsidor, rapporter, pressmeddelanden och inventeringar.

3.4 Kritisk granskning av metoden

Det kommer sannolikt visa sig att ett flertal faktorer har betydelse för huruvida miljöaktivisternas protester leder till att reservat bildas eller ej. Varje fall är i sig mycket komplext. Det visar inte minst

Ebba Lisberg Jensens grundliga genomgång i sin avhandling¹³ om Njakafjäll i Västerbotten, vilket också är ett av de fall jag studerar. Medan Lisberg Jensen har skrivit en hel avhandling om ett fall ska jag skriva en kandidatuppsats om sex fall, och jag kommer inte att ha möjlighet att gå på djupet i varje detalj. Men oavsett hur komplexa de yttre förutsättningarna är i de studerade fallen så har länsstyrelsen fattat sina beslut inom den kontexten. Speciellt de fall där reservat faktiskt har bildats är intressanta, för sannolikt var ju de ekonomiska, politiska och juridiska strukturerna desamma både innan aktivisternas blockad – då avverkningen godkändes – som efter – då reservatsbeslut fattades. Länsstyrelsens omvändning kan därför inte förklaras med enbart dessa kontextuella faktorer utan förklaringar måste sökas djupare.

Då mina fall utspelade sig mellan 1997-2004 och jag kommer att basera en stor del av studien på intervjuer föreligger ett samtidighetsproblem¹⁴. Det finns dock en fördel med detta då jag ska intervjua myndighetspersoner om beslut påverkade av kontroversiella och olagliga aktioner. Förhoppningsvis kan jag få mer ärliga svar nu när fallen inte längre är aktuella. Eftersom jag söker efter motiv kan därför tidsproblemet rent av vara till min fördel, givet att jag är uppmärksam. Med mitt omfattande källmaterial kan jag kvalitetskolla många uppgifter för att få en uppfattning om informanternas minnesbild. Jag måste därför vara väl påläst vid intervjuerna.

Mitt material kommer också vara tendentiöst¹⁵. Informanterna kan förväntas ge sin subjektiva bild av de konflikter jag studerar. Dock så är tendensen faktiskt viktig i en motivanalys, och jag har möjlighet att jämföra tendentiösa källor med varandra. Med ett källkritiskt sinne och ett omfattande källmaterial bör därför inte tendensen vara något större problem.

Materialets oberoende¹⁶ bör heller inte orsaka några problem. Jag kommer främst att utgå från material producerat av de inblandade själva, samt intervjua förstahandskällor. Dessa har sinsemellan ingen synbar anledning att kopiera varandra.

Jag har valt ut de mest centrala informanterna i varje fall, och det har visat sig att alla har varit män. Detta är inget medvetet val, och ej heller något jag kunnat undvika. Det hade varit intressant att göra en genusanalys av mina fallstudier, men det kommer tyvärr inte att rymmas. Detta innebär dock att jag trots att jag inte skriver ut namn ändå kommer använda ”han” när jag talar om informanterna.

13 Lisberg Jensen 2002

14 Thurén 2005 s. 30

15 Ibid. s. 66

16 Thurén 2005 s. 53

4. Teori och tidigare forskning

Den forskning som finns om civil olydnad tar inte upp frågan om hur de som utsätts för aktionerna och förväntas fatta beslut eller förändra sitt beteende till följd av dessa reagerar¹⁷. Istället söker jag mig till litteratur om makt och beslutsprocesser för att sätta mina frågeställningar i ett sammanhang.

Marie Uhrwing försöker i den statsvetenskapliga avhandlingen *Tillträde till maktens rum – om intresseorganisationer och miljöpolitiskt beslutsfattande*¹⁸ förklara hur miljöorganisationer får tillträde att påverka svensk miljöpolitik. I tre fallstudier testar hon tre teorier; pluralism, korporativism och politiska möjlighetsstrukturer¹⁹. Hon kommer i teoriprövningen fram till att det i första hand är organisationers bidrag av expertkunskaper som hjälper dem att vinna beslutsfattarnas gunst; vad hon kallar *den teknokratiska nyckeln*²⁰. Också organisationernas resurser i form av medlemsbas, anställda och kapital har stor betydelse. En av hennes inledande hypoteser är att det, enligt teorin om politiska möjlighetsstrukturer, främst är resurssvaga och icke-etablerade²¹ organisationer som inte har andra vägar till inflytande som använder sig av icke-konventionella påverkansmetoder som civil olydnad eller mediala kampanjer²². Uhrwing visar dock sedan att detta inte tycks stämma, utan att dessa aktioner främst används av resurstarka organisationer som misslyckats med att få sin vilja igenom trots möjligheter till mer legitimt inflytande²³. Dock så innehåller Uhrwings material blott en enda civil olydnads-aktion²⁴, varför hennes slutsatser på den punkten väger tämligen lätt. Greenpeace kategoriseras av Uhrwing som icke-etablerad och resurssvag²⁵, men använder ju uppenbarligen civil olydnad. Jag vill också hävda att min undersökning, som ju också handlar om en miljöorganisation som vill påverka svensk miljöpolitik, inte passar in i Uhrwings modeller. För där Uhrwing beskriver hur organisationer skaffar sig tillträde till redan befintliga beslutsprocesser, så *skapar* ju Greenpeace genom sina aktioner en ny beslutsprocess som de automatiskt har tillträde till genom att de har tvingat fram den. Uhrwing studerar också vilka som *kan* eller *får* vara med och påverka beslutsprocesser, medan jag studerar den faktiska påverkan. Men det finns ändå intressanta paralleller att göra i min studie.

17 Se not 3

18 Uhrwing 2001

19 Ibid. s. 18 ff

20 Ibid. s. 259

21 I bemärkelsen att de ideologiskt står långt från det politiska etablissemangen

22 Uhrwing 2001 s. 33-37, 232

23 Ibid.1 s. 258

24 Ibid. s. 131-132

25 Ibis. s. 274

Greenpeace utövar alltså makt över skogspolitiken, i en form som förefaller ligga utanför de teorier som Uhrwing testar. Steven Lukes lägger i *Maktens ansikten*²⁶ fram idén om att det finns tre typer; tre ansikten; av makt.²⁷ Han definierar makt som när ”*A påverkar B på ett sätt som strider mot B:s intressen*”²⁸. Maktens första ansikte beskrivs som makt genom beslut och konflikter; direkt, synlig och konfrontativ makt. Det andra ansiktet fokuserar på kontroll över beslutsfattandets arenor och dagordning, där ickebeslut, censur och barriärer som försvårar inflytande räknas med. Maktens tredje ansikte är mer diffust, och ger utrymme för makten att influera, manipulera och påverka aktörers viljor, mål eller uppfattningar om sina egna önskningar eller möjligheter att påverka. Den tredimensionella makten utgår från preferenser; den aktör som får genomslag för sina preferenser genom att – direkt eller indirekt – påverka en annan aktör eller utfallet av en konflikt, utövar makt.²⁹ För att kartlägga maktutövandet i mina fallstudier måste jag därför ta reda på länsstyrelsernas motiv³⁰, eftersom det är länsstyrelserna som förväntas fatta nya beslut. Därför passar min motivanalys väl in som metod.

I *Power and powerlessness* tillämpar John Gaventa Lukes maktteorier på en fallstudie av ett gruvsamhälle i Appalacherna. Gaventas slutsats är, liksom Lukes, att alla tre av maktens ansikten måste användas för att till fullo förstå maktförhållanden, och att de förstärker varandra³¹.

Att tillämpa maktens tre ansikten är en tolkningsfråga menar Lukes³², och de samspelar och förstärker varandra påpekar Gaventa³³. Maktanalysen sker därför utifrån min tolkning.

Opinion som maktredskap är en av de svårigheter jag stöter på. Ska man se opinionsbildande som maktens första, andra eller tredje ansikte? Att manipulera någons uppfattningar, genom att sprida tendentiös eller falsk information, är ett bra exempel på det tredje ansiktet, medan opinionens påverkan på politiker som vill blidka sina väljare kanske snarare bör ses som första ansiktets makt. Ett kraftigt opinionstryck kan också omforma den politiska dagordningen, vilket bör tolkas som maktens andra ansikte.

Kunskapens makt är en annan svårighet. Den kan ses som maktens tredje ansikte då kunskap kan vara subjektiv och exkluderande. Uhrwing beskriver kunskap som en nyckel till inflytande; vilket i så fall

26 Lukes 2004

27 En mer uttömmande maktteoretisk diskussion ryms tyvärr inte inom ramen för denna uppsats, varför jag enbart kommer att förhålla mig till Lukes

28 Lukes 2004 s. 46

29 Ibid. s. 37

30 Ibid. s. 154

31 Gaventa 1980 s. 22, 253

32 Lukes 2004 s. 120

33 Gaventa 1980 s. 253

kan ses som maktens andra ansikte, liksom kunskap som barriär till inflytande. Kunskapsgrundade beslut däremot vill jag hävda är ett exempel på maktens första ansikte.

Att göra en komplett och entydig kartläggning av maktutövandet i vardera fall är uppenbarligen svårt, varför min ambition är att presentera väl motiverade huvuddrag.

5. Resultat och analys

Jag kommer först att presentera materialet samt göra en maktanalys av respektive fall för sig. Därefter går jag i diskussionen mer tematiskt tillväga, och pekar på mönster, motiv och förklaringar, samt resonerar kring intressanta delar i resultatet.

Jag kommer att förhålla mig till i första hand Lukes maktteori, samt tillämpliga delar av Uhrwings studie av beslutsprocesser, i analysen av mitt material för att se hur de kan hjälpa mig att förstå vilka maktförhållanden och motiv som föreligger. Jag försöker knyta ihop motivanalysen och maktanalysen genom Lukes maktdefinition. Mina ambitioner är dock teoriutvecklande, varför jag kommer diskutera tillämpligheten av teorierna, men också göra en mer förutsättningslös analys av materialet.

5.1 Raneboskogen, Västra Götaland

Skogen, som ligger i anslutning till naturreservatet i Svartedalen, såldes av Assi Domän till en privat markägare 1996. Då man misstänkte att skogen hotades av avverkning bildades föreningen Rädda Svartedalens Vildmark, vilken inventerade området och uppmärksammade länsstyrelsen och Assi Domän på höga naturvärden³⁴. Länsstyrelsen hade dock andra prioriteringar och fokuserade på skyddet av Svartedalen. Greenpeace uppmärksammade avverkningshotet och slog läger i skogen i september 1997³⁵. Det mediala intresset blev snabbt stort. Länsstyrelsen sade i ett pressmeddelande 6 februari att deras försök att medla i konflikten var lönlös³⁶. Opinionstrycket fick Assi Domän att erbjuda den nya markägaren ett återköp, men när han inte accepterade detta erbjöds länsstyrelsen samma pengar för att skydda skogen³⁷. Avverkningen påbörjades i februari 1998 eftersom resurserna ändå inte räckte, och

34 Göteborgs-Posten 1998-03-01; Rädda Svartedalens Vildmark 1997

35 Greenpeace 1998-02-03; 1998-02-05; Göteborgs-Posten 1998-03-01

36 Länsstyrelsen Västra Götaland 1998-02-06

37 Assi Domän 1998-02-11; Göteborgs-Posten 1998-03-01

aktivister från flera organisationer stoppade maskinerna³⁸.

Avverkningen avbröts bara två dagar efter att aktivisterna gripits, och länsstyrelsen inrättade ett interimistiskt reservat för att utreda möjligheterna till skydd då potentiella finansiärer hört av sig³⁹. Det interimistiska beslutet överklagades av markägaren, som bland annat anmärkte på att grunden för beslutet var Föreningen Rädda Svartedalens egen inventering, och att skogen inte alls hyste de höga naturvärden som hävdades⁴⁰. Överklagan avslogs dock av miljödepartementet, som menade att anledningen till att länsstyrelsen från början gav tillstånd till avverkning inte berodde på ovisshet om naturvärdena, utan att resurser saknades⁴¹. Länsöverdirektören sade samtidigt till media att *"Visst har Greenpeace lyckats, men vi har också fått ökad kunskap om områdets värde av lokala miljöaktivister som inventerat växt- och djurlivet i skogen"*⁴². LS1 menar dock att man visst kände till skogens värden, och att man utifrån den kunskapen och de resurser man hade valde att inte prioritera Raneboskogen⁴³. Reservatet blev permanent år 2001 med pengar från en rad finansiärer⁴⁴. Fallet blev mycket uppmärksammat i media, och ledde också till debatter i riksdagen⁴⁵.

LS1⁴⁶ berättar att man satt i beredskap för att fatta ett interimistiskt beslut eftersom man var angelägna att få slut på konflikten, och att det var därför det gick snabbt när de väl fick tag på finansiärer. Det var inte Greenpeace aktion som direkt fick länsstyrelsen att bilda reservatet, utan det faktum att den uppmärksamhet som aktionen drog till frågan hjälpte till att få fram pengar, menar han. Att området var skyddsvärt visste man redan, så beslutet kunde fattas på sakliga grunder även om det fanns områden med högre prioritet. Men utan Greenpeace aktion hade området inte skyddats medger LS1. I en sådan krissituation som Greenpeace skapar blir länsstyrelsen tvungen att försöka finna en lösning, och den enda lösningen han kunde se i det här läget var att försöka skydda skogen. Greenpeace metoder har han förståelse för, även om han hade föredragit lagliga metoder i ett demokratiskt samhälle som Sverige. Han är själv medlem i Greenpeace, men mest för de insatser de gör i frågor där inga andra vägar för påverkan finns, som i valjakten. Men han medger samtidigt att de lagliga strategier som bland

38 Dagens Nyheter 2000-01-12; Greenpeace 1998-02-03; 1998-02-05

39 Länsstyrelsen Västra Götaland 1998-02-12

40 Miljödepartementet 1998-12-17

41 Ibid.

42 Aftonbladet 1998-02-12

43 LS1 intervju

44 Aftonbladet 1998-02-12; Länsstyrelsen Västra Götaland 2001-01-22; Tidningarnas Telegrambyrå 1998-02-12

45 Sveriges Riksdag 1998-02-12; 2000-07-10; 2000-08-17; 2001-01-31

46 LS1 intervju

andra Rädda Svartedalens Vildmark använde inte hade räckt för att reservatet skulle bli till.⁴⁷

LS1 påpekar också att det är viktigt för länsstyrelsen att inte tappa sin trovärdighet genom att ge vika för särintressen, men menar att kritiken från bland andra markägaren i det här fallet är obefogad, eftersom de hade ett bra och sakligt underlag för att skydda skogen. Och även om länsstyrelsen fick kritik så gav uppmärksamheten kring konflikten långsiktiga positiva effekter på skogspolitiken genom att mer resurser avsattes för att skydda skog.⁴⁸

Det här fallet vill jag hävda är ett tydligt exempel på hur Uhrwings studie inte kan förklara Greenpeace inflytande i den här typen av aktioner. Visserligen finns inslag av *den teknokratiska nyckeln*, eftersom alla inblandade tycks vara överens om att avverkningen inte hade stoppats om inte skogen hade varit ordentligt inventerad. Men Greenpeace viktigaste maktresurs var blockaden, som drog uppmärksamhet till fallet och satte press på tjänstemännen och politikerna att försöka finna en lösning, samt attraherade finansiärer som uppfattade det som att en unik skog var på väg att försvinna. LS1 beskriver läget som kritiskt med en allvarlig oro för att det skulle ske en olycka, samt att polisinsatsen innebar stora kostnader⁴⁹. En sådan blockad är ett bra exempel på maktens första och andra ansikten, där Greenpeace tvingar in en fråga på länsstyrelsens dagordning (andra ansiktet) och pressar fram beslut som annars inte hade fattats (första ansiktet). För att återknyta till Lukes maktdefinition så var ju länsstyrelsen ursprungliga intressen att lämna Raneboskogen och fokusera på andra områden, vilket Greenpeace lyckades förändra. LS1 skriver i ett PM ett år efter aktionen att bakom länsstyrelsens beslut ”att begränsa skyddsarbetet till ca hälften av den gamla Domänmarken låg en bedömning grundad på områdets värden, tillgängliga resurser och en ansträngd tidsplan. Från de lokala naturvårdsorganisationernas sida fann betydligt högre ambitioner än så – hela området skulle skyddas. [...] Att det inte var urskog eller ens naturskog spelade inte så stor roll – det viktiga var principen om skydd av äldre skog”⁵⁰.

Också maktens tredje ansikte spelade en viktig roll genom den opinion Greenpeace lyckades skapa, vilket sannolikt var en förutsättning för att de nödvändiga resurserna skulle kunna mobiliseras så snabbt. Det är uppenbart från mediarapporteringen såväl som riksdagsdebatterna att allmänheten upplevde skyddsvärdet av Ranebo som betydligt högre än länsstyrelsen, vilket tyder på att Greenpeace

47 LS1 intervju

48 Ibid.

49 Ibid.

50 Länsstyrelsen Västra Götaland 1999

var mer framgångsrika än länsstyrelsen i att påverka allmänhetens uppfattningar.

Greenpeace lyckades också sätta press på Assi Domän som sålt skogen. När kritiken växte kände de press att bidra till att bilda reservatet för att reparera sitt rykte. Markägaren säger till Göteborgs-Posten att: ”*Hela situationen är absurd! Assi Domän drog medvetet ut på förhandlingarna för att staten via länsstyrelsen skulle träda in med pengar*”⁵¹. Detta illustrerar hur maktens ansikten samverkar. Genom att ockupera skogen (första ansiktet) och färga opinionen (tredje ansiktet) fick Greenpeace Assi Domän att dra ut på förhandlingarna (andra ansiktet; arenakontroll) för att förhindra avverkningarna.

5.2 Bråtaskogen, Västra Götaland

Området hade tidigt pekats ut som skyddsvärt av Härryda kommun, men kommunen hade inte mandat att skydda skogen utan länsstyrelsens godkännande⁵². Länsstyrelsen hänvisade till en inventering av Skogsvårdsstyrelsen som visat att stora delar av skogen kunde avverkas, samt att den mest värdefulla delen var frivilligt skyddad av ägaren Svenska Kyrkan⁵³. Kyrkan sålde till en privat markägare 2002 som genast anmälde avverkning, vilket ledde till protester från miljörelsen⁵⁴. Avverkningar påbörjades i april 2002, med undantag för det tidigare kyrkoreservatet⁵⁵. Greenpeace blockerade då avverkningen, samtidigt som de riktade skarp kritik mot att länsstyrelsen inte ingrep⁵⁶. Bland andra miljöpartiet uttalade samtidigt stöd för Greenpeace aktion, och besökte skogen samt tog upp frågan i riksdagen⁵⁷. När aktivisterna gripits av polis fortsatte avverkningen, som avslutades i april⁵⁸. LS2 sade till media att skyddsfrågan hade behandlats, men att resurser saknades⁵⁹. I samband med proteststormen köpte kyrkan dock tillbaka den del av skogen de tidigare sålt. Detta var, menar både LS2 och LS3, den enda egentligt skyddsvärda delen av skogen, som nu återfick ett skydd⁶⁰. LS3 menar att länsstyrelsens uppdrag handlar om en avvägning mellan olika intressen utifrån de ekonomiska och politiska ramar de har. De har god kunskap om vilka naturvärden som finns i länet och

51 Göteborgs-Posten 1998-02-13

52 Länsstyrelsen Västra Götaland 2002-12-23; LS3 intervju

53 LS3 intervju; Tidningarnas Telegrambyrå 2002-04-08

54 Dagens Nyheter 2002-06-25; Greenpeace 2002-03-20; 2002-11-04; Göteborgs-Posten 2002-03-26; Länsstyrelsen Västra Götaland 2002-03-21; 2002-04-10; LS3 intervju; Svenska Dagbladet 2002-04-09

55 Göteborgs-Posten 2002-04-08a; Länsstyrelsen Västra Götaland 2002-03-22

56 Greenpeace 2002-04-10; Göteborgs-Posten 2002-03-21; 2002-04-08b; Härryda-Posten 2002-03-27

57 Kyrkans Tidning 2002-04-04; Nya Lidköpings-Tidningen 2002-03-28; Sveriges Riksdag 2002-04-18

58 Greenpeace 2002-03-21; 2002-04-08; 2002-04-12; Göteborgs-Posten 2002-04-09

59 Bohusläningen 2002-04-11

60 LS3 intervju; LS2 intervju

en välgrundad prioriteringsordning. När miljöorganisationerna protesterar så ser de inte helheten, vilket tar tid och energi från länsstyrelsen som kunde ha använts till annat. *"De skriker i högan sky, fast det inte är motiverat"*.⁶¹ Han upplevde att länsstyrelsen och han själv fick utstå mycket obefogad kritik. Men aktionen ledde till att kyrkan insåg sitt misstag och köpte tillbaka sin del av skogen, menar LS2. Så i den bemärkelsen medger han att Greenpeace lyckades, och att aktionen hade en poäng, även om organisationen ställde orimliga och ogrundade krav.⁶² I en insändare i Härryda-Posten håller länsjägmästaren med: *"Greenpeace engagemang i miljöfrågor är en tillgång, men i Bråta leder engagemanget fel"*.⁶³

I ett brev från markägaren till länsledningen i mars 2003 är markägaren kritisk till hur LS2 har hanterat konflikten om avverkningen⁶⁴. Markägaren skriver att LS2 *"verkar skärrad för Greenpeace har ringt honom och sagt att avverkningen måste stoppas. [...] Jag påpekade då återigen till honom att han inte får bli påverkad av Greenpeace, en organisation som bara vill skapa opinion mot demokratiska rättigheter. [...] Tyvärr förstår jag att dom gör det mer och mer"*. LS2 tycker dock kritiken är orättvis: *"Vi sa ja till avverkningar [...] i det skedet var vi var snarast påhejare"*.⁶⁵

Efter avverkningen, som inte berörde hela skogen, beslutade länsstyrelsen att ge Naturhistoriska Museet i uppdrag att på nytt utreda eventuellt skydd⁶⁶, och de bekräftade att skogen hade höga värden⁶⁷. Greenpeace uppvaktade då landshövdingen samt skrev till regeringen med krav på att det som återstod av skogen skulle skyddas⁶⁸. I ett pressmeddelande i december meddelade länsstyrelsen att skogen tills vidare skulle skyddas⁶⁹, vilket de tog tillbaka ett år senare⁷⁰. Avverkningarna fortsatte 2004, men det pågår fortfarande diskussioner om eventuellt skydd av återstoden⁷¹.

LS2 och LS3 är eniga om att länsstyrelsen hade kontroll på ärendet i Bråtaskogen, och att Greenpeace krav egentligen var ogrundade. De betonar båda de prioriteringar som länsstyrelsen måste göra, och att Bråtaskogen med rätta var placerat långt ned på den listan. Den mediauppståndelse som aktionen gav upphov till ledde dock till att länsstyrelsen ifrågasattes, och man var tvungna att försöka

61 LS3 intervju

62 Ibid.; LS2 intervju

63 Härryda-Posten 2002-04-04

64 Länsstyrelsen Västra Götaland 2003-03-06

65 LS2 intervju

66 Länsstyrelsen Västra Götaland 2002-06-26

67 Göteborgs Naturhistoriska Museum 2002-08-26; Göteborgs-Posten 2002-05-02; 2002-08-29

68 Greenpeace 2002-09-15

69 Länsstyrelsen Västra Götaland 2002-12-23; 2002-12-26

70 Länsstyrelsen Västra Götaland 2003-11-20

71 Greenpeace 2002-09-06; LS3 intervju

finna en lösning. Bråtaskogen tillskrevs i media värden som den inte hade; LS2 beskriver ett möte med kommunalförbundet något år efter konflikten där politikerna var eniga om att ett skydd av Bråtaskogen hade hög prioritet. LS2 menar att det var baserat på den bild politikerna fått av den stora mediakonflikten, och inte alls på naturvärdena. ”[V]årt strävsamma arbete i många år där vi hade en mycket mycket god kännedom om länets skyddsvärda skogar, det var liksom ointressant för många. Det viktiga var ju att Greenpeace hade engagerat sig i detta och då måste det väl stämma”.⁷² Detta är ett tydligt exempel på hur maktens tredje ansikte spelade en viktig roll, då Greenpeace lyckades påverka politiker och allmänhet att, enligt länsstyrelsen, övervärdera skogens värde och kräva ett skydd. Även om Greenpeace syfte inte i första hand var att skydda just Bråtaskogen utan förändra den nationella skogspolitiken, så skapade man i Bråtaskogen en symbolstrid. Länsstyrelsen arbetar också för att skydda skog, men Greenpeace slipper göra de avvägningar som är nödvändiga menar LS2 och LS3. Men att aktionen kan ha haft långsiktigt positiva effekter genom att öka intresset för skogsskydd, belysa resursbristen och sätta press på politikerna, medger de.⁷³ ”Som naturvårdare som jag är, så var det en lite ovanlig situation att när det fanns ett stort intresse bland inte minst ideella föreningar, och det spred sig så att det var många som aldrig förr hade engagerat sig i naturvården som plötsligt fick ett stort intresse och tyckte att länsstyrelsen gjorde helt fel. Det var väldigt konstigt att stå på motsatta sidan. Många naturvårdare framförde ju att detta var jättebra på olika sätt för att den här uppmärksamheten gjorde ju att även miljödepartementet fick en extra press och uppmärksamhet kring de här frågorna om penningbrist och brist på resurser till att skydda skog”.⁷⁴ Genom att nyttja maktens tredje ansikte lyckas Greenpeace alltså få både opinionen och politikerna med sig, för att kunna påverka länsstyrelsen som hade den formella makten att besluta om skogen. Precis som Gaventa visade så samverkar maktens tre ansikten här och förstärker varandra; Greenpeace blockad (första ansiktet) är en förutsättning för att få uppmärksamhet och påverka opinionen (tredje ansiktet), vilket i sin tur är en förutsättning för att faktiskt påverka beslutsprocesserna (första ansiktet). Även om avverkningen slutfördes den gången, så har det sedan dess pågått diskussioner om att skydda resten av skogen. De diskussionerna, samt den uppmärksamhet frågan fick på politiskt plan, menar både GP1 och GP2, innebär att aktionen faktiskt lyckades⁷⁵. Man skulle kunna koppla detta också till maktens andra

72 LS2 intervju

73 Ibid; LS3 intervju

74 LS2 intervju

75 GP1 intervju; GP2 intervju

ansikte, då konflikten, i motsats till Uhrwings teorier, skapar en beslutsprocess som inte fanns innan; ett exempel på arenakontroll. Skyddet av Bråtaskogen fanns inte med på länsstyrelsens dagordning innan Greenpeace stoppade avverkningarna, eftersom länsstyrelsen hade beslutat att det inte var aktuellt utifrån de inventeringar som fanns och de prioriteringar de var tvungna att göra. Maktens andra ansikte märks också, liksom i de andra fallstudierna, i att konflikten påverkade den politiska dagordningen nationellt och gav skogsskyddsfrågor ett ökat fokus och mer resurser. Skogspolitiken blev i och med Greenpeace kampanjer en viktig fråga; ett faktum som samtliga mina informanter konstaterar angående respektive fallstudier. Det är ett tydligt exempel på hur Greenpeace använder maktens första ansikte, genom blockaderna, för att påverka maktens andra ansikte; beslutsfattarnas dagordning.

5.3 Snöberget, Norrbotten

Delar av Snöberget blev reservat 1998, men mycket utelämnades då pengar saknades. Hösten 2003 blev Greenpeace varse att SCA planerade att avverka de delar som saknade skydd, varpå aktivister i november slog läger för att vakta skogen, samtidigt som man krävde att länsstyrelsen och regeringen skulle agera.⁷⁶ En inventering genomfördes av en miljökonsult på uppdrag av Greenpeace, vilken visade på förekomst av en rad rödlistade arter⁷⁷. Länsstyrelsen bjöds i december in till aktivisternas läger för att diskutera frågan⁷⁸. Några dagar tidigare hade landshövdingen utlyst ett tillfälligt stopp för nya reservat i länet⁷⁹. Trots det beslutade länsstyrelsen kort efter besöket i skogen att stoppa avverkningarna för att utreda frågan, vilket SCA accepterade även om de var kritiska till länsstyrelsens agerande⁸⁰. Det avtal som fanns mellan länsstyrelsen och SCA om så kallad ekologisk landskapsplanering hade lyfts fram som ett nationellt mönsterexempel på ansvarsfullt skogsbruk⁸¹. LS4 menar dock att det avtalet uppenbarligen var ett misstag, då skogen visade sig hysa betydligt högre värden än vad man tidigare trott. Och att landshövdingen hade sagt att inga fler reservat skulle bildas i länet ser LS4 mest som ett något ogenomtänkt utspel för att blidka skogsindustrin som nytillträd⁸². I ett brev till SCA skriver länsstyrelsen att de: ”*har av Greenpeace blivit uppmärksammade på att det i*

76 Greenpeace 2003-11; Greenpeace 2003-11-24; Norrbottens-Kuriren 2003-11-24

77 Henriksson 2003

78 Norrbottens-Kuriren 2003-12-08

79 Greenpeace 2003-12-09

80 Greenpeace 2004-01-09; Norrbottens-Kuriren 2004-01-09a; 2004-01-09b

81 SOU 1997:97

82 LS4 intervju

*Snöbergsområdet finns flera områden med höga naturvärden. Greenpeace har genom egen inventering i Snöbergsområdet avgränsat ett område på ca 300ha. [...] Därför ber länsstyrelsen härmed om en bekräftelse på att ni avstår avverkning och andra skogsbruksåtgärder i detta avgränsade område*⁸³. SCA accepterar att avvakta, men skriver att *"Vi förutsätter dock att inventeringen utförs av personal som inte är inblandad i den ockupation som nu pågår på Snöberget"*⁸⁴. Inventeringar genomfördes av länsstyrelsen under sommaren 2004 och beslut om att utöka reservatet fattades i början av 2005⁸⁵.

LS4 påpekar att det aldrig fanns någon konflikt mellan länsstyrelsen och Greenpeace. Länsstyrelsen var helt enkelt ovetande om de höga naturvärdena i det här området, och höll med Greenpeace när de fick se skogen; *"de hade ju alldeles rätt, det här är ju åt pepparn"*⁸⁶.

Sveriges Radio rapporterade att *"Länsstyrelsens kommande beslut påskyndas av Greenpeace aktion. Det säger Anna von Sydow på naturvårdsenheten och det här betyder att Greenpeace lyckats med sin aktion uppger [GP2]."*⁸⁷ LS4 tror inte att det hade behövts en blockad för att få området skyddat. Men han medger att *"ska man tvinga ut någon i november på ett område som är okänt så nog är det säkert så att när man sitter ute i skogen och kedjar fast sig i en skogstraktor, då måste vi ju ut, vi är också bara människor. [...] Men det är inte på grund av den här aktiviteten som Greenpeace gjorde som vi tar beslutet att utvidga reservatet. Det är på grund av naturvärdena."* Någon kritik från Greenpeace kände han inte av, utan har förståelse för hur de agerade. *"Jag kan ju inte som tjänsteman sitta och säga att det är bra med civil olydnad [...] men att få uppmärksamhet kring frågorna att fortfarande värdefulla naturskogar avverkas i vårt land, det är bra. För om det är så vi vill ha det, om folk och politiker tycker att det är okej, då är det ju en sak. Men om det är så att man säger att nej så ska vi inte ha det, då bör man ju också få veta att det faktiskt pågår, varje dag. Och där tror jag de här organisationerna har en väldigt stor uppgift att fylla, som opinionsbildare"*⁸⁸.

Någon egentlig konflikt uppstår alltså aldrig här, och Greenpeace pressar inte länsstyrelsen att agera mot sina intressen. Maktutövandet märks här istället i ett samspel mellan maktens första och andra ansikten, då Greenpeace genom sin blockad (första ansiktet) uppmärksammar länsstyrelsen på avverkningshotet och lyckas få upp ett skydd av Snöberget på länsstyrelsens dagordning (andra

83 Länsstyrelsen Norrbotten 2003-12-08

84 SCA skog 2004-01-07

85 Greenpeace 2005-03-30

86 LS4 intervju

87 Sveriges Radio P4 Norrbotten 2005-03-30

88 LS4 intervju

ansiktet). När frågan väl har nått länsstyrelsen har de i eget intresse agerat för att skydda skogen. Värt att notera är dock landshövdingens utspel om att inga fler reservat skulle bildas. Om det ska uppfattas som länsstyrelsens egentliga motiv så lyckades ju Greenpeace helt uppenbart få länsstyrelsen att agera mot sina intressen. Detta belyser svårigheten att skilja på motiv på olika nivåer inom en länsstyrelse; där tjänstemän och länsledning kan ha olika agendor. GP2 säger angående de två Norrbottensfallen: *”även om tjänstemännen motarbetades högst upp så skulle jag säga att deras agerande ändå under tiden då [naturvårdschefen] gick ut tydligt och visade på en slags integritet, ändå har påverkat utfallet och har fått de här skogarna skyddade. Det är jag ganska säker på. [...] Det finns ju riktiga bra kämpar där. De har kunnat dra nytta av det vi har gjort, tror jag, över tid. De har haft en liknande inställning och förståelse för det man behöver göra politiskt, eller att man behöver mer resurser.”*⁸⁹

5.4 Pakkojåkkå, Norrbotten

Länsstyrelserna genomförde sommaren 2003 en stor nationell inventering som regeringen via Naturvårdsverket beställt för att lokalisera skyddsvärda statliga skogar. Slutrapporten drog ut på tiden och regeringen gav Naturvårdsverket dispens några månader. Länsstyrelsen i Norrbotten informerade då Fastighetsverket, som ägde skogen i Pakkojåkkå, om att den hade höga naturvärden och skulle föreslås som reservat. Men Fastighetsverket ville inte vänta utan påbörjade avverkningen bara någon vecka innan rapporten presenterades⁹⁰. Länsstyrelsen hade inget mandat att stoppa avverkningen⁹¹. Greenpeace inledde då en blockad, samtidigt som de uppmanade regeringen att agera⁹². Pakkojåkkå var en viktig symbolstrid för Greenpeace eftersom det var den första avverkningen i de skogar de statliga inventeringarna var menade att skydda.⁹³ Greenpeace föreslog alternativa avverkningsområden med lägre naturvärden i väntan på beslut om skydd, samt överlämnade en timmerstock från skogen till statsminister Göran Persson⁹⁴. Aktivisterna greps dock och avverkningen slutfördes i mars.⁹⁵ Greenpeace kritik var inte riktad mot länsstyrelsen utan mot regeringen, eftersom skogen var statligt ägd. Greenpeace gick samma vecka som avverkningarna ut i media tillsammans med

89 GP2 intervju

90 Svenska Dagbladet 2004-02-27

91 LS5 intervju; Greenpeace 2004-02; 2004-02-26

92 Dagens Nyheter 2004-02-20; 2004-03-05

93 GP2 intervju

94 Dagens Nyheter 2004-02-12; GP2 intervju; Greenpeace 2004-02-10; 2004-03-03

95 Greenpeace 2004-03-02; 2004-03-06; 2005-06-14

Naturskyddsföreningen och Världsnaturfonden och krävde avverkningsstopp i samband med att Naturvårdsverkets rapport blev klar⁹⁶. Konflikten ledde senare till kritik av Fastighetsverkets hantering av skogsvårdsfrågor, och bidrog till en växande debatt om svenskt skogsskydd⁹⁷. LS5 var glad att Greenpeace gav sig in i konflikten, tack vare att frågan fick stor uppmärksamhet. *”Länsstyrelsen ställer sig ju inte på barrikaderna direkt, det vi gör sker i det fördolda. Det är ju ett demokratiproblem! De sista urskogarna hotas och ingen märker det”*. Att avverkningen inte lyckades stoppas trots de bevisat höga naturvärdena beror på naturvårdens låga prioritet och den svaga politiska styrningen i frågan, menar LS5. Det var i slutändan Fastighetsverket som trots protesterna beslutade att fullborda avverkningen, och staten gick inte in och avbröt trots att det är ett statligt bolag. Inventeringarna som länsstyrelserna gjorde 2003 resulterade i att de hittade så många skyddsvärda skogar att skogsbolagen ilsknade till och sannolikt lobbade mot regeringen för att begränsa skyddet tror LS5. Fastighetsverkets beslutsamhet att avverka i Pakkojåkka var nästan som en protest menar han; *”Helt barockt!”*.⁹⁸

Greenpeace och länsstyrelsen stod alltså, liksom vid Snöberget, i stort sett på samma sida, men det verkar åter vara skillnad på länsstyrelsens tjänstemän och ledning. LS5 säger att han ville skriva ett brev till Naturvårdsverket och påpeka bristerna i skogsskyddet, men att länsledningen inte tillät det; ett exempel på hur maktens andra ansikte används genom att skapa maktlöshet. *”Vi hade ju ett regeringsuppdrag. Men naturvård tas inte på allvar”*.⁹⁹ Liksom i Snöbergsfallet så gick landshövdingen ut i media och sa att det saknades stöd för fler reservat i Norrbotten. Uttalandet möttes dock av stark kritik från allmänheten.¹⁰⁰

Någon beslutsprocess fanns knappt; trots att den inventering som staten beställt rekommenderade skydd och staten också ägde marken så valde man att inte stoppa avverkningen. Här är det icke-beslut och maktlöshet som framträder. Icke-beslut beskriver Lukes som *”ett beslut som består i att man undertrycker eller motverkar en latent eller manifest utmaning mot beslutsfattarens värderingar eller intressen”*¹⁰¹; maktens andra ansikte. Greenpeace och länsstyrelsen tycks eniga om att skogen borde skyddas, men ingen av dem lyckas få varken Fastighetsverket eller regeringen, som sitter på makten i det här fallet, att avbryta avverkningen. Miljöminister Lena Sommestad uttalade sig i media och

96 Dagens Nyheter 2004-03-05; Greenpeace 2004-03-04.

97 Dagens Nyheter 2004-12-09; LS5 intervju; Greenpeace 2006-06-22

98 LS5 intervju

99 Ibid.

100 Dagens Nyheter 2004-03-26

101 Lukes 2004 s. 31, citerar Bachrach & Baratz 1970 s. 44, 55

uttryckte sympatier för protesterna, samtidigt som hon påpekade att Fastighetsverket inte gjorde något formellt fel. Det är ett svävande uttalande som sprider en känsla av maktlöshet: *”Det är naturligtvis olyckligt att det sker en avverkning på ett område som utpekats som skyddsvärt. Det vore lyckligt om Fastighetsverket frivilligt avstod från avverkning tills alla beslut är fattade. [Men] Fastighetsverket utövar sitt uppdrag självständigt och regeringen ingriper inte i ett enskilt ärende av det här slaget.”*¹⁰²

Maktlöshet i bemärkelsen att tillträde till inflytande inte ges ryms i maktens andra ansikte, men här kan man också ana det tredje ansiktet eftersom regeringen tycks vilja sprida en uppfattning om att det inte går att förändra beslutet om att avverka i Pakkojåkkå.

Greenpeace aktion bidrog till debatt och att skogspolitiken och Fastighetsverkets roll utvärderades, vilket GP2 ser som en seger, men hade ingen påtaglig betydelse för just striden i Pakkojåkkå. GP2 menar dock att man sannolikt lyckades förhindra ytterligare avverkningar i området, som hade kommit till stånd om det inte var för den uppmärksammade striden 2004¹⁰³. Om den uppfattningen stämmer lyckades Greenpeace åter påverka den politiska dagordningen i det längre perspektivet (maktens andra ansikte) genom sin blockad (första ansiktet) och genom att bygga upp en opinion (tredje ansiktet).

5.5 Njakafjäll, Västerbotten

Konflikten i Njakafjäll pågick under många år mellan miljöorganisationer, lokalbefolkning och markägarna i Vilhelmina övre Allmänning, med flera omgångar av avverkningar i delar av skogen. Området hade erkänt höga naturvärden, men resurser saknades att skydda det¹⁰⁴. Länsstyrelsens inventerare ansåg inte heller att naturvärdena var höga nog för skydd i ljuset av de prioriteringar man var tvungna att göra¹⁰⁵. Miljö- och naturresursdepartementet skrev i en utredning 1994 att *”pågående avverkningar på Njakafjäll hösten 1993 har väckt stor uppmärksamhet och opposition hos olika miljöorganisationer och miljögrupper inte bara inom landet utan även utomlands. Utländska miljögrupper har bl a hotat med blockad mot svenska produkter om inte avverkningarna stoppas.”*¹⁰⁶ I ett avverkningstillstånd 1994 skriver skogsvårdsstyrelsen att skogen borde skyddas på grund av höga naturvärden, men att resurser saknas och tillstånd därför ges.¹⁰⁷

¹⁰²Tidningarnas Telegrambyrå 2004-03-06

¹⁰³GP2 intervju

¹⁰⁴Lisberg Jensen 2002 s. 40; Länsstyrelsen Västerbotten 2000-01-24; Miljö- och naturresursdepartementet 1994-12-22

¹⁰⁵LS6 intervju; LS7 intervju

¹⁰⁶Miljö- och naturresursdepartementet 1994-05-11

¹⁰⁷Skogsvårdsstyrelsen i Västerbottens län 1994-06-27; 1994-12-21

1996 ansökte allmänningen åter om avverkningstillstånd, och började avverka under hösten¹⁰⁸. I januari 1997 kom Greenpeace med aktivister som kedjade fast sig i skogsmaskinerna¹⁰⁹. I ryggen hade de allt det opinionsarbete och de inventeringar andra organisationer hade arbetat med i många år. Länsstyrelsen skrev då till regeringen och bad om medel att skydda skogen med motiveringen att *"det är helt oacceptabelt att glesbygdsbönder i Norrlands inland ställs mot miljöintressena på det sätt som nu sker"*¹¹⁰. Regeringen gav Naturvårdsverket i uppdrag att inleda förhandlingar med markägarna. Det var en konfliktfylld process med en intensiv debatt i media¹¹¹.

Blockaden avbröts i februari efter ett avtal om tillfälligt avverkningsstopp med Allmänningen¹¹². Naturvårdsverkets förhandlingar ledde under året till en överenskommelse om reservatsbildning och ersättning till markägarna från staten¹¹³. Landshövdingen sa till pressen att *"förslaget skall ses som ett sätt att konstruktivt finna en långsiktig lösning så att skogsägarna i området kan få sina rättigheter tillgodosedda. Vi går alltså inte Greenpeace ärenden."*¹¹⁴

LS6 säger att *"Man kan säga att en något överhettad ideell naturvård inte stöddes av den regionala statliga naturvården (länsstyrelsen) på tjänstemannanivå och forskningen MEN att politiken lyssnade på, i detta fall Greenpeace och andra aktionsgrupper."*¹¹⁵ LS7 håller med om att i relation till andra skogar i länet var ett skydd av Njakafjäll inte motiverat, men att när regeringen till sist var villiga att betala så var det väl bra. Han medger att *"det är bara att konstatera att utan Greenpeace aktion så hade det ju inte blivit något reservat"*, men menar att för länsstyrelsens del fanns det viktigare områden att arbeta med.¹¹⁶

I det här fallet lyckades Greenpeace med sin blockad (första ansiktet) och mediauppmärksamheten (tredje ansiktet) göra skogsskyddsfrågan till storpolitik, vilket bidrog både till att Njakafjäll blev skyddat (första ansiktet), och att skogsskydd fick mer plats på den politiska dagordningen (andra ansiktet). I en riksdagsdebatt 1997 försvarar miljöminister Anna Lindh att regeringen löste konflikten genom att bilda ett reservat: *"[...]Torsten Gavelin säger också i sin fråga att jag gjort uttalanden som kan tolkas som att jag stöder Greenpeace aktion i området. Låt mig först av allt understryka att jag på*

108Lisberg Jensen 2002 s. 50

109Ibid. s. 51; Greenpeace 1997; 1997-01-10; Västerbottens-Kuriren 1997-01-14

110Länsstyrelsen Västerbotten 1997-02-11

111Lisberg Jensen 2002

112Greenpeace 1997-02-07

113Lisberg Jensen 2002 s. 72; Länsstyrelsen Västerbotten 1998-11-18; 1999-01-14; 2000-01-24

114Västerbottens-Kuriren 1997-02-13

115LS6 intervju

116LS7 intervju

*intet sätt stöder utomparlamentariska metoder. Jag anser dock att den pågående debatten om de sista kvarvarande natur- och urskogsområdena i Sverige är viktig.”*¹¹⁷

För länsstyrelsen var detta aldrig någon stor fråga, utan konflikten utspelade sig i första hand mellan Greenpeace, Allmänningen och regeringen. Greenpeace skapade en kris som regeringen var tvungna att agera i. LS7 säger: *”Greenpeace lägger sig väl ofta i den zon där staten inte riktigt orkar med och göra de prioriteringarna mellan olika områden.”*¹¹⁸ LS6 lägger dock mindre vikt vid blockadens betydelse, och menar att den politiska processen i Njakafjällsfrågan var såpass komplex och långt gången att Greenpeace inte förändrade så mycket¹¹⁹. Men ur ett maktperspektiv tycks det ändå uppenbart, utifrån min intervju med LS7, riksdagsdebatter, mediareportering och hänvisningar till Greenpeace i beslut och skrivelser, att blockaden hade stor betydelse för att tvinga fram en lösning på en konflikt som pågått under många år. Greenpeace bjöd in sig själva (jfr Uhrwing) och tvingade regeringen att hantera de problem som uppstod. Konflikten med markägarna var olycklig menar GP1, men fördelen var att det hjälpte till att skapa ett mediaintresse. På samma vis spelar det inte alltid så stor roll om Greenpeace har länsstyrelsen med sig eller mot sig menar GP1, då de kan använda båda förhållandena till sin fördel. *”Hade man chans att få med sig någon myndighet på Greenpeace sida så självklart tar man det och försöker jobba ihop, och är det så att myndigheterna går emot så använde man sig av det. [...] Rent medialt är en konflikt ganska tacksam”*¹²⁰. Jag vill mena att detta kan ses som att Greenpeace utövar maktens andra ansikte, i form av arenakontroll, genom att vrida konflikt- eller samarbetssituationen till sin fördel.

5.6 Arvliden, Västerbotten

En lokalboende slog larm till miljörorelsen om avverkningen 1998. Greenpeace och Fältbiologerna slog läger för att vakta skogen, genomförde en inventering, och kedjade fast sig i skogsmaskinerna när de anlände 12 oktober¹²¹. Markägaren Fastighetsverket avbröt då avverkningen i väntan på en ny oberoende inventering¹²², vilken de presenterade vid blockaden den 29 oktober och berättade att

117Sveriges Riksdag 1997-03-18

118LS7 intervju

119LS6 intervju

120GP1 intervju

121GP2 intervju; Greenpeace 1998-10-12; 1998-10-13; Västerbottens-Kuriren 1998-10-22

122Göteborgs-Posten 1998-10-13

inventeringen inte funnit hinder för avverkningen¹²³. Aktivisterna blockerade avverkningarna i drygt två veckor¹²⁴, och Fältbiologerna genomförde en inventering i samband med aktionen där rödlistade arter och mycket höga naturvärden noterades¹²⁵. Miljöminister Kjell Larsson påpekade dock att inventeringarna av länsstyrelsen och Fastighetsverket sågs som stöd för avverkning¹²⁶. Efter att de sista aktivisterna gripits slutfördes avverkningen den femte november¹²⁷. Områdets skyddsvärde har senare bekräftats av både länsstyrelsen och Naturvårdsverket¹²⁸, men avverkningarna har fortsatt efter flera omgångar av förhandlingar¹²⁹.

LS8 som inventerade området som skogscertifierare och sedan började på länsstyrelsen, säger att det fanns en del värdefull natur i området, men inte tillräckligt för att prioritera ytterligare en fjällnära skog på bekostnad av mer skyddsvärda kustnära skogar. Men han menar också att anledningen att skogen avverkades till viss del kan ha att göra med att man från Fastighetsverkets sida inte ville ge aktivisterna rätt, som en markering för att visa att protester inte lönar sig.¹³⁰ I en artikel i Västerbottens-Kuriren strax efter aktionen uttalade en skogsvårdskonsulent oro för skogsnäringens framtid i regionen om Greenpeace hade fått sin vilja igenom, och hänvisar till att *"i fallet Njakaffjäll böjde sig myndigheter, stat, markägare och virkesköpare för opinionen som Greenpeace mobiliserade"*.¹³¹ Man ville från Fastighetsverkets sida helt enkelt inte vika sig i det läget, vilket påminner om deras agerande i fallet Pakkojåkkå. Det kan tolkas som ett utövande av maktens första och andra ansikte, då Fastighetsverket beslutar att avverka trots kritiken (första ansiktet), och vägrar ge kritikerna utrymme att påverka (andra ansiktet). Liksom Greenpeace gör symbolstrider av sina blockader, så blev detta en symbolstrid för Fastighetsverket.

Länsstyrelsens inblandning i Arvliden var liksom i Njakaffjäll marginell, med en konflikt främst mellan Fastighetsverket och Greenpeace. I nyhetsrapporteringen kritiserades länsstyrelsen för att inte skydda skogen, vilket LS8 menar visar att det är svårt att följa sådana här konflikter via media, då journalisterna ofta inte är insatta. Det media skriver blir dock lätt en sanning; ett exempel på maktens tredje ansikte. Men LS8 uttrycker också sympatier för Greenpeace, och den uppmärksamhet de lyckas

123Västerbottens-Kuriren 1998-10-30

124Västerbottens-Kuriren 1998-11-07a

125Greenpeace 1998-11-04

126Västerbottens-Kuriren 1998-11-07b

127Dagens Nyheter 1998-11-08; Greenpeace 1998-11-08

128Länsstyrelsen Västerbotten 2002-03-12; Naturvårdsverket 2004; Nygren 2002

129Greenpeace 2005-02-14; Sveriges Radio P4 Västerbotten 2005-02-14

130LS8 intervju

131Västerbottens-Kuriren 1998-11-21

dra till skogsvårdsfrågorna. Länsstyrelsen hade haft svårt att få med naturvårdsfrågorna utan de ideella organisationerna menar han, och regeringens tomma prat om naturvård måste bemötas.¹³²

Att det inte blev något reservat menar GP1 och GP2 beror mycket på att man inte lyckades hålla blockaden länge nog för att skapa en tillräckligt stor kris¹³³. Dock menar GP2 att också Arvliden var en lyckad aktion från Greenpeace horisont, då man fick upp frågan på dagordningen och sannolikt lyckades förhindra framtida avverkningar både i Arvliden och andra områden. Det var också deras mål, då det var en statlig skog som symboliserade hur eftersatt skogsvårdspolitiken var. Ännu ett fall av maktens andra ansikte alltså; makten över den politiska dagordningen. GP2 sammanfattar Arvliden och Pakkojåkkå: *"De kanske vann den lilla striden, men vi i det här fallet vann kriget"*¹³⁴.

6. Diskussion

Under arbetets gång har det visat sig att den roll länsstyrelsen spelar i de här fallen är mer marginell än jag trodde när jag formulerade frågeställningarna. Men det innebär på inget sätt att resultaten är ointressanta. På frågan om vad som avgör striden om den enskilda skogen svarar faktiskt GP2 på båda frågeställningarna: *"Det ena handlar om hur mycket kris och hur mycket tryck lyckas vi skapa under själva aktionen. Det andra tror jag handlar om hur inställningen på länsstyrelsen är, och vilket tryck de utsatts för internt."*¹³⁵

För att besvara frågeställningarna valde jag att göra en motivanalys, enligt figur 1. För länsstyrelsernas del visar det sig att motiven är allt annat än homogena, vilket gör det svårt att uttala sig om dem på ett generellt plan. Hadenius modell bygger ju på ett antagande om att aktörer av länsstyrelsens typ ska ha samma motiv¹³⁶. Jag har i resultatdelen visat på flera exempel där länsledningen och tjänstemännen drar åt olika håll, tydligast i de två Norrbottensfallen. Men det förefaller också som att det är stor skillnad mellan tjänstemän, och att denna skillnad kan påverka hur konflikterna artar sig. Att uttala sig kategoriskt utifrån mitt begränsade material är naturligtvis svårt, och jag har inte utrymme att diskutera tidigare forskning om tjänstemän. Men jag vill ändå kort

132LS8 intervju

133GP1 intervju; GP2 intervju

134GP2 intervju

135GP2 intervju

136Hadenius 1984 s. 156

diskutera mina observationer, och kanske så ett frö till framtida studier.¹³⁷

De tjänstemän jag har stött på skulle grovt kunna delas in i tre grupper; tre *idealtyper*. Jag väljer att kalla dessa ”naturvännen”, ”byråkraten” och ”medlaren”.

Naturvännen tenderar att stå på samma sida som Greenpeace i konflikterna, även om denne på grund av sin yrkesroll inte kan uttrycka det. Naturvännen ser som sin viktigaste uppgift att värna naturvården, vilket är en fråga som får för lite uppmärksamhet och resurser. Greenpeace aktioner är en välkommen draghjälp i den maktlöshet denne känner, och den civila olydnaden kan då behövas. Naturvännen är märkbart klämd mellan sina roller som naturkämpe och myndighetsföreträdare. *”Länsstyrelsen ställer sig ju inte på barrikaderna direkt, det vi gör sker i det fördolda. Det är ju ett demokratiproblem! De sista urskogarna hotas och ingen märker det”*.

Byråkraten betonar myndighetsuppdraget, att länsstyrelsen måste göra avvägningar mellan olika intressen och förhålla sig till sina resurser. I det arbetet är Greenpeace mest ett störande inslag som inte förstår eller respekterar länsstyrelsens kunskaper och strategier, och Greenpeace olagliga strategier hör inte hemma i ett demokratiskt samhälle. Åsikterna skiljer sig inte märkbart från länsledningens. *”Ibland får en del högljudda naturentusiaster länsstyrelsen till fienden. De säger att vi inte har kompetens. Men vi gör ju noggranna analyser. [...] De som tjoar utifrån har inte hela perspektivet. Vi måste ju sätta det i relation till resten.”*

Medlaren vill helst finna en kompromiss i konflikterna. Denne har förståelse för Greenpeace och kan se poängen i det längre loppet med deras aktioner, även om medlaren kanske inte stöder den enskilda blockaden. *”Vi som jobbar planmässigt och enligt det regelsystem som finns med att skydda skog var ju tvungna att följa spelreglerna. Vi kan ju inte kasta det vi håller på med och vända kappan efter vinden. Här fanns ju motstående intressen. [...] Vi försökte gå en gyllene medelväg.”*

Både GP1 och GP2 bekräftar skillnaden mellan tjänstemän. *”Vissa av länsstyrelserna är mer stödjande, andra har lite mer av den här attityden att man inte gillade att ha fel.”*¹³⁸ Det är dock svårt att säga om det har påverkat utfallet nämnvärt vilken tjänstemannatyp länsstyrelsen har representerats av. Dels kan jag efter denna studie inte dra några slutsatser om vilket inflytande den enskilda tjänstemannen har över beslutsprocessen. Dessutom påpekar ju GP1 att oavsett om Greenpeace har

¹³⁷Det hade exempelvis varit intressant att relatera dessa till P O Norells (1989) statsvetenskapliga kategorisering av kommunala administratörer, där han bland annat visar på ett antal *professionella ”subkulturer”* (s. 227) hos tjänstemännen.

¹³⁸GP2 intervju

länsstyrelsen med sig eller mot sig har de kunnat använda det till sin fördel för att istället påverka opinionen och politiker. *”Länsstyrelsen är ju statens representanter i länet [...] Om vi hade haft som målsättning att påverka länsstyrelserna hade det inte gått så bra. Dels behövdes det förändring i politiken nationellt, det var det som var lösningen på det som vi var ute efter. Men så är ju politiker mycket mer känsliga för opinion än vad tjänstemän på en myndighet är.”*¹³⁹

Greenpeace har alltså haft högre ambitioner än att påverka länsstyrelsen. Även om de ofta riktar kritik mot länsstyrelserna, och det också är länsstyrelserna som formellt fattar de enskilda reservatsbesluten, så har Greenpeace motiv också varit att påverka skogsvårdspolitiken nationellt. Länsstyrelsen är ett viktigt medel i Greenpeace strategi, men inte ett mål. *”Ska man vara krass och ärlig var det egentligen inte länsstyrelsen vi var ute efter. Att visa att länsstyrelsen inte gjorde sitt jobb, kan man på ett sätt se som ett sätt att hjälpa dem att göra ett bättre jobb. För vi visste att de behövde mer medel. De hade inte möjligheter att ta de beslut vi ville att de skulle ta för att de hade inte de resurserna. Om vi kritiserar länsstyrelsen i ett visst fall så var det väl egentligen ett sätt att sätta press på politiken. Och om länsstyrelsen kände press på sig då kanske det kom press från det hållet också på politikerna.”*¹⁴⁰ De skogar som Greenpeace har ockuperat har valts ut som symbolstrider för att belysa en större problematik, och har för Greenpeace egentligen inte handlat om just den skogen. I varje blockad pågår därför två konflikter; en mindre för att skydda den aktuella skogen, och en större för att förändra skogspolitiken. Detta är också anledningen till att GP2 inte håller med i min inledande uppdelning av fallstudierna i tre lyckade och tre misslyckade kampanjer. *”För oss har det ju varit regeringen som vi hela tiden har gått på och riktat vårt budskap mot. [...] Genom att lyfta upp att det finns en konflikt fortfarande, att skogar inte skyddas [...] har ju skapat det trycket så vi dels har fått inventeringarna på statliga skogar, att man nu har fört över stora delar av dom så att de har skyddats, och också till stor del att mer pengar har tillförts.”*¹⁴¹ Även om avverkningarna inte alltid har stoppats i tid så har aktionerna ändå påverkat politiken, och under de år de här sex fallen utspelade sig så ökade resurserna till skogsskydd avsevärt¹⁴².

Nyckeln till framgång i det enskilda fallet är, menar både GP1 och GP2 att lyckas skapa en så stor kris som möjligt, genom att lyckas blockera avverkningarna och skapa största möjliga opinionstryck.

139GP1 intervju

140Ibid.

141GP2 intervju

142GP2 intervju; LS5 intervju; LS1 intervju

*”Det gör oss till en aktör som man måste ta på allvar. Man skapar en tydlig konflikt som länsstyrelsen måste ta ställning i.”*¹⁴³ Detta kan åter kopplas till Uhrwing, då Greenpeace menar att utan sina blockader hade de inte lyckats påverka politiken, helt i enlighet med Uhrwings teorier om resurssvaga och icke-etablerade organisationer. Men genom blockaderna har Greenpeace skapat en beslutsprocess där de automatiskt är en viktig part. *”Utan att vi hade gått in och stoppat avverkningen så hade vi aldrig lyckats åstadkomma det vi åstadkommit. Då hade de här skogarna varit avverkade, i tysthet trots att de borde bevaras.[...] Då hade makten bara legat på bolagens sida.”*¹⁴⁴

Detta leder tillbaka till maktanalysen. Jag har i resultatdelen visat att Greenpeace använt alla maktens tre ansikten för att påverka, precis som Lukes och Gaventa förutspått. Att skilja ansiktena från varandra är ofta svårt då de samverkar och förstärker varandra.

Maktutövandet ser olika ut i de olika fallen, men från Greenpeace horisont kan ett typiskt fall beskrivas som att man genom blockaden (första ansiktet) skapar en konflikt som påverkar opinionen (tredje ansiktet) och skapar en krissituation (vilket skapar en ny fråga på dagordningen) som länsstyrelsen och/eller regeringen måste hantera (andra ansiktet). Det leder, i den mån maktutövandet lyckas, till beslut om att bilda reservat samt omforma skogspolitiken (första ansiktet), samt förändrar den politiska dagordningen med mer fokus på skogsskyddsfrågor (andra ansiktet). Vad som ska ses som ett lyckat fall har visat sig vara svårt att avgöra, då effekterna av en civil olydnadsaktion sträcker sig längre än den enskilda avverkningen, i både tid och rum.

Naturligtvis förekommer maktutövande också från länsstyrelsens och statens sida. Det är ju de som har den formella och institutionaliserade makten i arenakontrollen (andra ansiktet) och makten att fatta beslut (första ansiktet) eller inte fatta beslut (andra ansiktet). Maktanalysen har dock fokuserat civil olydnad som påverkansinstrument, och därmed med fokus på Greenpeace.

143GP2 intervju
144GP2 intervju

7. Slutsatser

Mina frågeställningar var:

- I) På vilka grunder och med vilka motiv fattar länsstyrelsen beslut om att bilda/inte bilda reservat i samband med protester i form av civil olydnad?
- II) Vad i miljöaktivisternas påverkan är avgörande för länsstyrelsens beslut om att bilda/inte bilda reservat i samband med protester i form av civil olydnad?

Svaren är, som sig bör inom samhällsvetenskapen, komplexa. Som mina fallstudier visar så finns det sällan en direkt kausal koppling mellan Greenpeace blockader och eventuella reservatsbeslut, utan påverkan sker via i första hand opinion och politiker.

Svaret på den första frågeställningen är en kombination av flera faktorer, som samverkar i att öka eller minska sannolikheten att länsstyrelsen fattar ett beslut om reservat:

- i) Skogens faktiska naturvärden; huruvida det finns ett tillräckligt och objektivt underlag för att kunna bilda ett reservat eller ej.
- ii) Skyddsvärden i relation till andra skogar i prioriteringsordningen; om det går att motivera att avsätta resurser för att skydda just denna skog.
- iii) Resurser för att skydda skogen; om de pengar finns, eller går att mobilisera, som krävs för att bilda reservat.
- iv) Input från politisk nivå; om blockaden får politikerna att komma med nya instruktioner eller resurser för att lösa konflikten.
- v) Markägarens kompromissvilja; huruvida denne tänka sig att frivilligt skydda/sälja marken, eller kräver att få avverka.
- vi) Opinionstrycket; framförallt indirekt påverkan via andra aktörer genom att påverka (iii)-(v).
- vii) Tjänstemannens inställning till den enskilda skogen, och skogsskyddspolitikerna i stort; om ärendet handläggs av en naturvän, byråkrat eller medlare.

Svaret på den andra frågeställningen kan formuleras som hur stor kris Greenpeace lyckas skapa, vilket styrs av en kombination av följande faktorer:

- i) Hur länge de lyckas hålla blockaden och konflikten vid liv.

- ii) Hur mycket mediauppmärksamhet de lyckas skapa.
- iii) Vilken opinion de lyckas mobilisera till sitt stöd.
- iv) Om de lyckas få upp frågan på den nationella politiska dagordningen.
- v) Vilka sakargument de har för att kräva att skogen skyddas.
- vi) Vilken press markägaren/skogsbolaget utsätts för.

De ovan uppräknade faktorerna hänger som synes nära samman och är till stor del beroende av varandra. De ska inte tolkas som absoluta förutsättningar, utan som de viktigaste bidragande och samverkande förklaringsfaktorerna.

Min studie hade teoriutvecklande ambitioner. Uhrwings förklaring av miljöorganisationers inflytande över svensk miljöpolitik har jag kompletterat med fall som sträcker sig utanför hennes förklaringar. Jag har visat att hennes avhandling inte kunnat förklara det faktum att en icke-etablerad och ej inbjuden organisation som Greenpeace lyckas få inflytande över skogspolitiken; inte genom att söka tillträde till beslutsprocesser utan genom att genom civil olydnad skapa nya beslutsprocesser. Med hjälp av Lukes tredimensionella maktteori har jag visat på hur de skapar detta inflytande med hjälp av maktens alla tre ansikten.

Också motivanalysen av länsstyrelsen mynnade ut i en teoriutveckling, genom mitt förslag till tre tjänstemannatyper. Det hade varit intressant att gå vidare i en undersökning av den teorins bärighet. I en vidare kontext hade man kanske kunnat byta ut *naturvännen* mot en mer generell *engagerad* eller *idealistisk* tjänsteman.

Källförteckning

Litteratur

- Appelstrand, Marie (2007). "Miljömålet i skogsbruket – styrning och frivillighet". *Lund studies of sociology in law*/26. Lunds Universitet. ISBN 91-7267-240-4.
- Bachrach, Peter & Baratz, Morton S (1970). *Makt och fattigdom: Teori och praktik*. Wahlström & Widstrand (översättning 1972). ISBN 914-610054-7.
- Carter, April (2009). "People Power and Protest: The Literature on Civil Resistance in Historical Context". I Roberts, Adam & Garton Ash, Timothy (red.) *Civil Resistance & Power Politics. The Experience of Non-violent Action from Gandhi to the Present*. Oxford University Press. ISBN 978-0-19-955201-6.
- Dejke, Anders (red.) (1989). *Trädkramare inför rätta*. Bokskogen. ISBN 91-7776-049-2.
- Esaiasson, Peter; Gilljam, Mikael; Oscarsson, Henrik & Wägnerud, Lena (2009). *Metodpraktikan. Konsten att studera samhälle, individ och marknad*. Norstedts Juridik. ISBN 978-91-39-10865-8.
- Falkemark, Gunnar (1999). *Politik, lobbyism och manipulation. Svensk trafikpolitik i verkligheten*. Nya Doxa. ISBN 91-578-0314-5.
- Föreningen Rädda Svartedalens Vildmark (1997). *Vildmark i Svartedalen*. GF konsult.
- Gaventa, John (1980). *Power and powerlessness*. Oxford University Press. ISBN 019-827236-7.
- Göteborgs Naturhistoriska Museum (2002-08-26). *Bråtaskogen – tätortsnära natur värd att bevara?*. Rapport till länsstyrelsen Västra Götaland.
- Hadenius, Axel (1984). "Att belägga motiv". I Hadenius, Axel; Henning, Roger & Holmström Barry *Tre studier i politiskt beslutsfattande*, kap 3. Acta Universitatis Upsaliensis. ISBN 91-554-1583-0.
- Henriksson, Jan (2003). *Snöberget. Utredning om skyddsvärd natur kring och förslag till utökning av befintligt naturreservat*. Inventeringsrapport, Amalina Natur- och Miljökonsult & Greenpeace, november 2003.
- Herngren, Per (1999). *Civil olydnad en dialog*. Lindelöw pocket. ISBN 91-88144-40-2.
- Lisberg Jensen, Ebba (2002). *Som man ropar i skogen: Modernitet, makt och mångfald i kampen om Njakafjäll och i den svenska skogsbruksdebatten 1970-2000*. Lund University. ISBN 91-628-5100-4.
- Lukes, Steven (2004). *Maktens ansikten*. Daidalos (översättning 2008). ISBN 978-91-7173-276-7.
- Norell, P O (1989). *De kommunala administratörerna. En studie av politiska aktörer och byråkratiproblematik*. Studentlitteratur. ISBN 91-44-31091-9.
- Nygren, Patrik (2002). *Arvliden. Naturvärden i Kronoparken Arvliden i Sorsele, Västerbottens län*. Naturvärdesrapport beställd av Greenpeace.

- Rawls, John (1971). *En teori om rättvisa*. Daidalos (översättning 1996). ISBN 91-7173-128-8.
- Roberts, Adam & Garton Ash, Timothy (red.) (2009). *Civil Resistance and Power Politics. The Experience of Non-violent Action from Gandhi to the Present*. Oxford University Press. ISBN 978-0-19-955201-6.
- Rucht, Dieter (red.) (1991). *Research on Social Movements*. Campus Verlag, Frankfurt am Main. ISBN 0-8133-1163-2.
- Sharp, Gene (1973). *The politics of non-violent action*. Harvard. ISBN 0-87558-068-8.
- Thoreau, Henry David (1849). *Om civilt motstånd*. Arkturus (översättning 1977). ISBN 91-970038-6-7.
- Thurén, Torsten (2005). *Källkritik*. Liber. ISBN 91-47-05293-7.
- Uhrwing, Marie (2001). *Tillträde till maktens rum. Om intresseorganisationer och miljöpolitiskt beslutsfattande*. Gidlunds förlag. ISBN 91-7844-337-7.

Intervjuer

- Abrahamsson, Mats. Fd. kampanjchef, Greenpeace. *Intervju* 2011-04-15.
- Eriksson, Patrik. Kampanjchef, Greenpeace. *Intervju* 2011-04-14.
- Forsmark, Frederic. Naturvårdsenheten, Länsstyrelsen Norrbotten. *Telefonintervju* 2011-03-29.
- Frizell, Bengt. Samhällsbyggnadsenheten, Länsstyrelsen Västra Götaland. *Intervju* 2011-04-05.
- Jonsson, Per-Anders. Naturvårdsenheten, Länsstyrelsen Norrbotten. *Telefonintervju* 2011-04-11.
- Martinsson, Per-Olof. Miljöskyddsenheten, Länsstyrelsen Västra Götaland. *Intervju* 2011-03-30.
- Nihlén, Per. Naturvårdsenheten, Länsstyrelsen Västerbotten. *Telefonintervju* 2011-04-04.
- Persson, Per-Erik. Naturvårdsenheten, Länsstyrelsen Västerbotten (pensionerad). *Telefonintervju* 2001-04-26.
- Schafferer, Thorbjörn. Naturvårdsenheten, Länsstyrelsen Västra Götaland. *Intervju* 2011-04-07.
- Staafjord, Tomas. Naturvårdsenheten, Länsstyrelsen Västerbotten. *E-postkorrespondens* 2011-04.

Offentligt tryck

- Assi Domän (1008-02-11). *Brev från Assi Domän till markägare Rolf Glimstedt*. Länsstyrelsens diarienummer 231-53918-99.
- Länsstyrelsen Norrbotten (2003-12-08). "Angående skogsbruksåtgärder i Snöbergsområdet, Luleå kommun". *Förfrågan*. Diarienummer 529-23763-03.
- Länsstyrelsen Norrbotten (2007-12-11). "Bevarandeplan Natura 2000 Snöberget SE0820095". Diarienummer 511-1116-06.

- Länsstyrelsen Västerbotten (1997-02-10). *Korrespondens mellan Landshövdingen Georg Andersson och privatpersonen Tage E Hedman*. Diarienummer 231-1487-97.
- Länsstyrelsen Västerbotten (1997-02-11). ”Ang. naturvärden i det sk Njakafjällsområdet och förslag till skydd av dessa” *Brev från länsstyrelsen till regeringen*. Diarienummer 231-1646/97.
- Länsstyrelsen Västerbotten (1998-11-18). ”Överenskommelse med Vilhelmina Allmänningsskog om att bilda naturreservat för Njakafjäll”. Diarienummer 231-11538/98.
- Länsstyrelsen Västerbotten (1999-01-14). ”Beslut om utbetalning av intrångsersättning för bildande av naturreservat för Njakafjäll”. *Beslut*. Diarienummer 231-11538/98.
- Länsstyrelsen Västerbotten (2000-01-24). ”Bildande av naturreservatet Njakafjäll i Vilhelmina kommun”. *Beslut*. Diarienummer 231-10869/99.
- Länsstyrelsen Västerbotten (2002-03-12). *Brev från Greenpeace till länsstyrelsen*. Länsstyrelsens diarienummer 230-4009/02.
- Länsstyrelsen Västra Götaland (1998-02-12). ”Ranebo vildmarksområde. Beslut enligt 11 § Naturvårdslagen om interimistiskt skydd”. *Beslut*. Diarienummer 132-18776-98.
- Länsstyrelsen Västra Götaland (1999). ”Länsstyrelsen hade en medlande roll i konflikten Svartedalen”. *PM skrivet av [LS1]*. Diarienummer 231-53918-99.
- Länsstyrelsen Västra Götaland (2001-01-22). ”Naturreservatet Ranebo urskog i Stenungsunds kommun”. *Beslut*. Diarienummer 231-53918-99.
- Länsstyrelsen Västra Götaland (2002-03-21). ”Angående avverkning på fastigheten Bråta 2:65 och 2:67”. *Brev från Greenpeace till länsstyrelsen*. Länsstyrelsens diarienummer 511-13182-2002.
- Länsstyrelsen Västra Götaland (2002-04-10). ”Begäran om skydd för Bråtaskogen, Härryda kommun”. *Brev till Naturskyddsföreningen i Härryda*. Länsstyrelsens diarienummer: 511-13182-2002.
- Länsstyrelsen Västra Götaland (2002-12-23). ”Tillfälliga förbud enligt 7 kap. 24§ miljöbalken för del av den s.k Bråtaskogen i Härryda kommun”. *Beslut*. Diarienummer 511-13182-2002.
- Länsstyrelsen Västra Götaland (2003-03-06). ”Angående [LS2] Länsstyrelsen agerande i Bråtaskogen”. *Brev från [markägaren] till Länsledningen*. Länsstyrelsens diarienummer 509-16870-2003.
- Länsstyrelsen Västra Götaland (2003-11-20). ”Beslut om upphävande av tillfälliga förbud enligt 7 kap. 24§ miljöbalken för norra delen av den s.k Bråtaskogen i Härryda kommun”. *Beslut*. Diarienummer 521-81722-2003.
- Miljö- och naturresursdepartementet (1994-12-22). ”Njakafjäll”. *Regeringsbeslut*. Diarienummer M94/3020/4.
- Miljö- och naturresursdepartementet (1994-05-11). ”Bo Näsströms förstudie rörande förutsättningar för att byta mark mellan staten och markägarna på Njakafjäll och Blaikafjället”. *Remiss*. Diarienummer 231-

4398/94.

- Miljödepartementet (1998-12-17). "Överklagande i fråga om förbud enligt 11 § naturvårdslagen (1964:822) avseende fastigheten Ranebo 1:6, Ranebo vildmarksområde, i Stenungsunds kommun". *Regeringsbeslut*. Diarienummer M98/969/4.
- Naturvårdsverket (2004). "Skyddsvärda statliga skogar – Jämtlands och Västerbottens län" *Rapport 5343*. Diarienummer 519-04009-2002.
- SCA skog (2004-01-07). "Skogsbruksåtgärder Snöberget". *Korrespondens med Länsstyrelsen Norrbotten*. Länsstyrelsens diarienummer: 529-23763-03.
- Skogsvårdsstyrelsen i Västerbottens län (1994-06-27). "Ang tillstånd till avverkningar inom Njakafjällsområdet". *Tillstånd*. Diarienummer 181/94 LA 10.15.
- Skogsvårdsstyrelsen i Västerbottens län (1994-12-21). "Naturvårdssynpunkter med anledning av avverkningstillstånd på avd. 168 i Njakafjäll, Vilhelmina kommun". *För kännedom*. Diarienummer LA 15/1-94.
- Statens Offentliga Utredningar, SOU (1997). *Skydd av skogsmark – behov och kostnader*. 1997:97.
- Sveriges Riksdag (1997-03-18). *Kammarans protokoll* 1996/97:80.
- Sveriges Riksdag (1998-02-12). *Kammarans protokoll* 1997/98:66.
- Sveriges Riksdag (2000-07-10). Skriftlig fråga 1999/2000:1205. Jonas Ringqvist till Kjell Larsson.
- Sveriges Riksdag (2000-08-17). Svar på skriftlig fråga 1999/2000:1205. Kjell Larsson till Jonas Ringqvist.
- Sveriges Riksdag (2001-01-31). *Kammarans protokoll* 2000/01:58.
- Sveriges Riksdag (2002-04-18). Skriftlig fråga 2001/02:1071. Maria Wetterstrand till Kjell Larsson.

Tidningsartiklar och övrig media

- Aftonbladet (1998-02-12). "Greenpeace vann – Raneboskogen blir naturreservat".
- Aftonbladet (1998-04-27). "Segsliten Njakafjälls-strid är över".
- Bohusläningen (2002-04-11). "Avverkning avbryts inte".
- Dagens Nyheter (1998-11-08). "Skogsavverkning trots protest".
- Dagens Nyheter (2000-01-12). "Aktion i hotad skog fall för hovrätten".
- Dagens Nyheter (2002-06-25). "Inget nytt skydd för Bråtaskogen".
- Dagens Nyheter (2004-02-12). "Greenpeacekritik mot regeringen".
- Dagens Nyheter (2004-02-20). "Aktivister stoppade avverkning".

- Dagens Nyheter (2004-03-05). "Miljövänner kräver avverkningsstopp".
- Dagens Nyheter (2004-03-26). "Bråk om stöd för reservat".
- Dagens Nyheter (2004-12-09). "Skogsavverkning anmäls".
- Göteborgs-Posten (1998-02-13). "Klartecken för naturreservat".
- Göteborgs-Posten (1998-03-01). "Spelet som gjorde skogen till ett slagfält".
- Göteborgs-Posten (1998-10-13). "Strid om åldrig naturskog".
- Göteborgs-Posten (2002-03-21). "Greenpeace på plats för att vakta Bråtaskogen".
- Göteborgs-Posten (2002-03-26). "Besvikelse efter agerandet av kommunen och länsstyrelsen".
- Göteborgs-Posten (2002-04-08a). "Avverkning inledd i Bråtaskogen".
- Göteborgs-Posten (2002-04-08b). "Grönt försvar för Bråtaskogen".
- Göteborgs-Posten (2002-04-09). "Avverkningen i Bråtaskogen fortsätter".
- Göteborgs-Posten (2002-04-13). "Naturmupparna bara gapar och skriker".
- Göteborgs-Posten (2002-05-02). "Nya fakta om Bråtaskogen kan prioritera reservatsbildning".
- Göteborgs-Posten (2002-08-29). "Bråtaskogen bör skyddas".
- Göteborgs-Posten (2003-01-10). "Bråtaskogen tillfälligt skyddad".
- Härryda-Posten (2002-03-27). "Greenpeace vaktar i Bråta. Stannar tills avverkningshotet är undanröjt".
- Härryda-Posten (2002-04-04). "Det går att bedriva skogsbruk i Bråtaskogen!".
- Kyrkans Tidning (2002-04-04). "Mp besöker Bråtaskogen".
- Norrbottens-Kuriren (2003-11-24). "Vill avverka hotet mot skogen".
- Norrbottens-Kuriren (2003-12-08). "Greenpeace: Vi stannar på Snöberget".
- Norrbottens-Kuriren (2004-01-09a). "Ockupation avbryts".
- Norrbottens-Kuriren (2004-01-09b). "SCA avstår från Snöberget".
- Nya Lidköpings-Tidningen (2002-03-28). "Bråtaskogen fråga för riksdagen".
- Svenska Dagbladet (2002-04-09). "Naturhistoriska försvarar Bråtaskogen".
- Svenska Dagbladet (2004-02-27). "Statlig avverkning får kritik".
- Sveriges Radio P4 Norrbotten (2005-03-30). "Länsstyrelsen skyddar Snöberget".
- Sveriges Radio P4 Västerbotten (2005-02-14). "Greenpeace agerar mot skogsavverkningar igen".
- Tidningarnas Telegrambyrå (1998-02-12). "Greenpeace vann – Raneboskogen blir naturreservat".

- Tidningarnas Telegrambyrå (2002-04-08). "Aktivister i poliskonfrontation i Bråtaskogen".
- Tidningarnas Telegrambyrå (2004-03-06). "Minister kritisk till avverkning i Jokkmokk".
- Trollhättans Tidning (1998-02-12). "Nya aktioner mot avverkningen".
- Västerbottens-Kuriren (1997-01-14). "Aktion mot skogsbolag".
- Västerbottens-Kuriren (1997-02-13). "Skogsbyte löser konflikten".
- Västerbottens-Kuriren (1997-02-25). "Genomtänkt i Njakafjäll".
- Västerbottens-Kuriren (1998-04-15). "Enighet om Njakafjäll".
- Västerbottens-Kuriren (1998-10-22). "De tar strid för skogen".
- Västerbottens-Kuriren (1998-10-30). "Grönt ljus för avverkning".
- Västerbottens-Kuriren (1998-11-07a). "Naturen är inte svensk".
- Västerbottens-Kuriren (1998-11-07b). "Miljöministern är för avverkning".
- Västerbottens-Kuriren (1998-11-21). "Skogsnäringen riskerar att slås ut".
- Västerbottens-Kuriren (1999-01-12). "Pinsamt anser fältbiolog".
- Västerbottens-Kuriren (1999-01-13). "Naturvårdare tar avstånd".

Pressmeddelanden

- Greenpeace (1997-01-10). "Greenpeace Blocks Logging in Old Growth Forests".
- Greenpeace (1997-02-07). "Greenpeace and Forest Owners Agree – Logging in Njaka Stopped Until Summer".
- Greenpeace (1998-02-03). "Police v.s. Greenpeace Activists in Swedish Forest".
- Greenpeace (1998-02-05). "Swedish Logging Confrontation Escalates".
- Greenpeace (1998-10-12). "Greenpeace, fältbiologer och lokalbefolkning stoppar avverkning i statlig gammelskog".
- Greenpeace (1998-10-13). "Polis mot skogsaktivister".
- Greenpeace (1998-11-04). "Nya polisingripanden mot skogsaktivister".
- Greenpeace (1998-11-08). "Greenpeace följer avverkad gammelskog i Sorsele".
- Greenpeace (2002-03-20). "Greenpeace kräver skydd av Bråtaskogen".
- Greenpeace (2002-03-21). "Greenpeace upprättar bas i avverkningshotade Bråtaskogen".
- Greenpeace (2002-04-08). "Greenpeaceaktivister omhändertagna av polis i Bråtaskogen".
- Greenpeace (2002-04-10). "Greenpeace kräver att Länsstyrelsen stoppar avverkningarna i Bråtaskogen".

- Greenpeace (2002-04-12). "Avverkningarna i Bråtaskogen avbryts"
- Greenpeace (2002-09-06). "SNF och Greenpeace om Bråtaskogens nya rapport: nu måste skogen räddas!"
- Greenpeace (2002-09-15). "Greenpeace kräver att länsstyrelsen stoppar avverkningen i Bråtaskogen"
- Greenpeace (2002-11-04). "Nya avverkningar i Bråtaskogen"
- Greenpeace (2003-11-24). "Greenpeace märker ut skyddsvärd skog"
- Greenpeace (2003-12-09). "Länsstyrelsen besöker Greenpeace i Luleå"
- Greenpeace (2004-01-09). "SCA lovat att avstå från avverkning i Snöberget"
- Greenpeace (2004-02-10). "Greenpeace bjuder in statsminister Göran Persson till hotad skog"
- Greenpeace (2004-02-23). "Aktivister polisanmäls för skogsaktion i Pakkojåkkå"
- Greenpeace (2004-02-26). "Fastighetsverket vill avverka i fler skyddsvärda skogar"
- Greenpeace (2004-03-02). "Stor polisinsats i Pakkojåkkå-skogen"
- Greenpeace (2004-03-03). "Striden om skogen i Pakkojåkkå fortsätter"
- Greenpeace (2004-03-04). "Miljöallians kräver: stoppa skövlingen Persson"
- Greenpeace (2004-03-06). "Fastighetsverkets avverkning slutförd i den skyddsvärda skogen Pakkojåkkå"
- Greenpeace (2005-02-14). "Tusentals hektar gammelskog hotas i Västerbotten"
- Greenpeace (2005-03-30). "Skogen vid Snöberget räddad"
- Greenpeace (2005-06-14). "Straff hotar 17 aktivister"
- Greenpeace (2006-06-22). "Regeringen drar sig för att skydda gammelskogarna i Norrland"
- Länsstyrelsen Västra Götaland (1998-02-06). "Länsstyrelsen: medling tycks idag inte möjlig i konflikten Svartedalen"
- Länsstyrelsen Västra Götaland (2002-03-22). "Kärnområdet i Bråtaskogen bör bevaras orört"
- Länsstyrelsen Västra Götaland (2002-06-26). "Inget interimistiskt naturreservat av det sk kyrkoreservatet i Bråtaskogen"
- Länsstyrelsen Västra Götaland (2002-12-27). "En del av Bråtaskogen skyddas tillfälligt"

Internet

- Greenpeace (2003-11). "Snöberget – ett exempel på krisen i skogspolitiken". <greenpeace.se/files/2300-2399/file_2334.pdf>. (2011-04-08).

- Greenpeace (2004-02). ”Pakkojåkkå – ett exempel på den statliga skövlingen av skyddsvärd skog”. <greenpeace.se/files/2400-2499/file_2464.pdf>. (2011-03-28).
- Rädda Svartedalens Vildmark. <raddasvartedalen.se>.
- Vilhelmina kommun (2003). ”Njakafjäll – skogligt demonstrationsområde”. <vilhelmina.se/modelforest/Njakafjäll.pdf>. (2001-04-19).

Bilagor

Intervjuguide

Intervjuerna har anpassats till varje informant beroende på fallets specifika förutsättningar, och jag har förhållit mig fritt till guiden. Denna intervjuguide är därför en förenkling, med exempel på följdfrågor. Intervjuerna har tagit mellan 40-80 minuter.

Intervjuer med länsstyrelsens tjänstemän

1. Kan du sammanfatta vad du minns av som hände i samband med avverkningen och ockupationen?
2. Vad hade Länsstyrelsen för roll?
Vilken roll spelade du?
3. Varför tror du att man (skyddade/inte skyddade) skogen, trots att man inledningsvis (gav tillstånd till avverkning/inventeringar visat att den var skyddsvärd)?
4. Ansåg du att skogen var skyddsvärd?
Varför/varför inte?
Vad grundades Greenpeace protester på? Var protesterna befogade?
5. Hade beslutet blivit ett annat om inte Greenpeace hade genomfört sin aktion tror du?
Om SNF gjort er uppmärksamma med sina lagliga metoder?
6. Påverkades länsstyrelsen/beslutsprocessen av Greenpeace aktion? Hur?
Hade länsstyrelsen några möten med Greenpeace?
7. Vad tror du det hade för betydelse att det var en (privat/statlig) markägare?
8. Hade ni några möten med Greenpeace?
Varför/varför inte?
Vad sades, vad ledde det till? Var det konstruktivt?
9. Vad tycker du personligen om den här typen av aktioner?

Vad är länsstyrelsens hållning?

Hur ser du på de demokratiska aspekterna?

Hur ser du på Greenpeace som organisation?

Rättfärdigar målet medlen?

10. Varför blev det ett annat utfall vid (det andra fallet i länet)?

11. Något att tillägga?

Intervjuer med Greenpeace kampanjledare

1. Hur länge har du jobbat med Greenpeace?

Vad var din roll i de respektive fallen?

2. Varför gav sig Greenpeace in i just de här sex striderna?

Länsstyrelsen kritiserar er ofta för att inte veta vad ni pratar om. Hade ni fog för kritiken?

3. Hur har er relation till beslutsfattare varit i de här kampanjerna?

Vilka strategier har ni haft?

4. Hur har ni bemötts av beslutsfattare?

Har ni fått inflytande? Har de lyssnat? Har ni haft möten?

5. Länsstyrelserna hävdar ofta att de har bättre koll på skogens värden, och att de bara viker sig för er när ni kommer med för dem okänd information, eller lyckas påverka politikerna att fatta beslut som inte gynnar naturvården. Att de inte blir direkt påverkade av aktionerna. Stämmer det med dina upplevelser?

6. Beskriv din/er syn på användandet av civil olydnad.

Är det alltid nödvändigt, försöker ni påverka på laglig väg först

7. Hur ser du/Greenpeace på de demokratiska problemen med att använda civil olydnad?

8. Vad är era huvudsakliga mål med aktionerna? När ni dem?

9. Vad tror du det är som fällt avgörandet i just de här fallen, varför lyckas ni i vissa fall och misslyckas i andra?

Vilka strategier har ni?

10. Hur är er relation till andra miljöorganisationer, till exempel SNF?

11. Har du något att tillägga?